

KULTÚRA

ROČNÍK XIX. – č. 9

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

4. MÁJA 2016

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Slovenské obete stalinizmu majú svoj pamätník na vojenskom cintoríne v Spassku pod Karagandou v Kazachstane. V gulagu pre vojenských zajatcov sa podľa doteraz známych archívnych materiálov nachádzalo 196 občanov Česko-Slovenska, predovšetkým Slovákov. Pochovaných je tam 42 Slovákov

Cirkev, vojna a mier

V dňoch 11. – 13. apríla 2016 prebiehala v Ríme konferencia, ktorú organizovala medzinárodná katolícka mierová spoločnosť Pax Christi a Pontifikálna rada pre spravodlivosť a pokoj (Pontifical Council for Justice and Peace). Témou konferencie bola tzv. spravodlivá vojna. Na konferencii sa zúčastnilo vyše 80 odborníkov z celého sveta.

Svätú Stolicu reprezentoval kardinál Peter Turkson, ktorý prečítal pozdravný list pápeža Františka. V ňom Sv. Otec píše, že víta úsilie, ktoré sa podujíma na oživenie ideí nenásilia. V liste sa ďalej hovorí, že II. vatikánsky koncil explicitne odmietal vojnové riešenie sporných záležitostí, a len implicitne priznáva vládam štátov „právo sebaobrany, ale len vtedy, keď všetky prostriedky mierového vyriešenia boli vyčerpané.“

Konferencia podrobila súčasnú náuku Cirkvi o spravodlivej vojne prísnej analýze a prehodnocovala ju vo svetle Ježišovho učenia o nenásilnom riešení konfliktov – či už na osobnej úrovni, alebo v medzinárodných vzťahoch. Vo svojom záverečnom vyhlásení zo 14. apríla 2016 konferencia adresuje svetovej verejnosti výzvu, ústrednou témou ktorej je princíp, že nijaká vojna nie je

spravodlivá (There is no 'just war,'). Výzva sa zároveň obracia na pápeža Františka, aby vydal encykliku, v ktorej by v tomto duchu pozmenil terajšiu náuku Cirkvi. Argumentujú tým, že teória „spravodlivej vojny“ sa častejšie zneužívala na podnietenie než na zamedzenie alebo obmedzenie vojnového konfliktu. Spravodlivá vojna je vlastne oxymorón a je načase, aby sa nahradila náukou

FRANTIŠEK VNUK

o spravodlivom mieri, založenom na evanjeliových zásadách nenásilia (nonviolence).

Náuka o spravodlivej vojne má v cirkevných dejinách dlhú tradíciu. Rozvíjal ju už biskup sv. Augustín v 4. storočí, venoval jej osobitnú pozornosť sv. Tomáš Akvinský v 13. storočí. Jej poslednú verziu predkladá pokoncilový Katechizmus Katolíckej cirkvi (1992) v článkoch 2309 a nasl. Katechizmus jednoznačne odsudzuje vojnu: Akcie, ktoré sa vedome a dobrovoľne podnikajú proti právu národov a jeho všeobecným zásadám, ako aj nariadenia, ktoré ich prikazujú, sú zločinmi. (čl. 2313). Katechizmus cituje konštitúciu Gaudium et spes: Každá vojnová akcia, ktorá bez rozdielu smeruje k zničeniu celých miest alebo

rozsiahlych krajov aj s ich obyvateľmi, je zločinom proti Bohu i proti samému človeku, ktorý treba rázne a bez váhania odsúdiť. (GS, čl. 80).

Ale otcovia koncilu boli realisti a uvedomovali si, že v reálnom svete sa môžu vyskytnúť situácie, ktoré ospravedľujú spravodlivú vojnu („oprávnenú obranu vojenskou silou“) či už obranného, alebo preventívneho typu. Pre takéto situácie katechizmus však špecifikuje, že vojnová akcia je legitímna a dovolená, ale len vtedy, keď sú súčasne prítomné tieto štyri podmienky morálnej oprávnenosti:

1. škoda spôsobená útočníkom (napadnutému) národu alebo spoločenstvu národov je trvalá, ťažká a istá;
2. všetky ostatné prostriedky, ako tomu urobiť koniec, sa ukázali nepoužiteľné alebo neúčinné;
3. zásah má seriózne predpoklady na úspech;
4. použitie zbraní nebude mať za následok väčšie zlé a neporiadky, ako je zlo, ktoré sa má odstrániť.

Za takýchto podmienok „verejná moc má právo a povinnosť uložiť občanom povinnosti potrebné na národnú obranu“. (čl. 2310).

(Pokračovanie na 2. strane)

Ked' sa francúzsky prezident Mitterand stretol s česko-slovenskými odporcami komunistického, resp. promoskov-ského režimu, vedel už, že sovietsky typ vlády padne a Stredná Európa nezostane bez vonkajšej ingerencie. Nakoniec, ako veľmajster Grand orientu to mal v popise práce - vedieť, a nielen vedieť, ale ingerovať. Časť jeho inštrukcií sa týkala aj Slovenska.

Čo asi tak mohlo znepokojovať francúzsku lóžu, ktorá má viac členov ako pionierska organizácia za socializmu? Jediné, čoho sa báli, vonkoncom neboli dajaké ľudové milície či ŠtB. Báli sa slovenského katolicizmu.

To preto milý pán Mitterand upozornil prítomných Slovákov, že v nijakom prípade po páde režimu nesmie na Slovensku vzniknúť tzv. klerikálna strana.

Chápem, Stredná Európa vo svojej euufórii z porážky komunistickej dioktatury sovietskeho typu nemala a nemohla mať na viac, ako sa rýchlo šupnúť pod iné krídla. Každá politická doktrína pod tie svoje. Hoci demokracia nemá mnoho spoločného s kresťanstvom,

ných dosiek či filmu alebo výstav výtvarných diel ako granáty začali vybuchovať všetky možné nechutnosti, o akých sa v slovenských dolinách ani nenazdali.

Starú generáciu do dôchodku, najlepšie na cintorín, na scénu mladých! Čím rýchlejšie, tým skôr budeme v raji, pardon v lepšej budúcnosti! A za lepšiu budúcnosť sa predsa platí! No predtým treba splatiť ešte aj reparácie, daň z oslobodenia! Veď sloboda nie je nič iné ako biznisprojekt, ako vklad s rýchlou návratnosťou a hojným úročením!

A keď sa pomaličky začali otvárať oči a z dzurindovských bicyklov či maratónov zostali iba fotografie pána predsedu vlády v rodinnom albume, odrazu tu máme novú hrozbu, islamskú imigráciu.

Preč sú ilúzie o kresťanskej Európe! Ako situáciu zachrániť? Ako zabrániť skepse a prehodnocovaniu?

Naporúdzi je ruská agresivita. Chytrý sem americké tanky pod pláštikom NATO! Nech nám tú slobodu platíť reparácie nikto nevezme! Nespočetné hordy platené z grantov zahraničných investorov stredo- a východoeurópskej kolonizácie vycitili, že si pohodlnú

Doba sa mení

TEODOR KRIŽKA

slovenskí kresťania namiesto vernosti Kristovi rýchlo prisahali vernosť demokracii a zalieli pod krídla nemeckej CDU/CSU. Tam to vyzeralo teplučko, kým sa nemecké sponzorské potrubia obľúkom nepremostili ponad Slovensko a nezačali prikrmovať iné kurča - Ukrajinu. Ani vtedy nikomu nezapínalo, že sa veci pohli akýmsi nedobrym smerom. Predsa november 89 nebol o expanzii na Východ, ale o oslobodení sa spod vlády totalitnej strany. Nik z námestí, či v Prahe, či v Bratislave, ani len slovom nespomenul dajaké mocenské štruktúry, kam by sme sa mali uchýliť.

O nijakom NATO reč vôbec nebola. A zrazu, tu ho máš. Z oslobodenej krajiny, ktorá sotva získala nezávislosť, sa z večera na ráno stala povestná albrightovská čierna diera. Ani muk o slobode a demokracii: pekne držať hubu a krok, a pridať sa do mnohohlasného chóru okolo matky sličky, ktorá sa medzičasom preperila na orlicu.

Slovensko si zvrhlo vládu, dokonca až dvakrát krátko po sebe, aby poslušne zrazilo opätky a zasalutovalo. Hneď sme sa hrmuli do všetkých konfliktov, len aby sme ukázali, akí sme verní demokracii, ktorá prichádza na krídlach bombardérov. V demokratickom nadšení sme si ani nevšimli, že európskych dvanásť hviezd nemá nič, ale úplne nič spoločné s dvanástimi hviezdami okolo hlavy Panny Márie! Naopak, prizmúrili sme oči aj na to, že do európskej ústavy sa nedostala ani len zmienka o Bohu.

My si predsa vypudeme kultúrnu autonómiu!

Je to síce na smiech, ako si dajaký malý región, na ktorý sa v EÚ premenila Slovenská republika, môže rozvíjať svoju tradičnú kultúru a duchovnosť, keď si predalo všetok mediálny priestor a ešte aj z vodovodného kohútika, nielen z divadel-

osobnú životnú úroveň treba tvrdo odpracovať. Našli nepriateľa, ruskú propagandu a jej prísluhovačov. A teraz po voľbách im prišla vhod aj parlamentná Ľudová strana naše Slovensko! Chytrý-chytrý trúbme do sveta, Slovensko sa fašizuje! Rýchlo nám pošlite peniažkyyyy...

Nič nové pod slnkom. Kto si myslí, že je to iba slovenské špecifikum, nechť zahraničnú tlač. Keď vo Francúzsku vyšlo do ulíc pol milióna zástancov tradičnej rodiny, slobodomurári všetkých krajín sveta sa spojili v strachu z kontrarevolúcie. A podobne sa spájajú všade, kde dochádza čo i len k náznaku precitnutia z ich dúhovojedovatého sna.

Nádhernou ilustráciou takejto jednoty je i slovenská Národná rada. Napriec celým spektrom tých, ktorí sa levím podielom pričínili o krach novembrových nádejí, ako husia koža nabehol strach, že čoskoro odídu do dejín. Žiadna z garnitúr si totiž nevychovala nástupcov z nového pokolenia. Chystali sa vládnúť do smrti, a po nás potopa!

A zrazu, z ničoho nič, je v parlamente ten, ktorého dávali roky vláčiť policajtní po zemi, vykrúcať mu ruky a krvaviť mu tvár. Zrazu musia počúvať vecné a presné argumenty, prednesené pokojne a s rozvahou. A spočítali si už na prstoch, že je s nimi zle: buď budú hovoriť a konať v mene národa, alebo po nich nezostane ani smrad.

Kotlebovci zďaleka nie sú takí nepripravení a neskúsení, ako si pyšní harcovníci, zasedení v parlamente, mysleli. Nedajú sa vyprovokovať ani urážkami, ani ponížovaním. Nezachránia ich pred nimi a pred hnevom národa ani sto deklarácií, hoci ich podpíšu najväčšie authority, lebo štvrt storočia klamstiev a zavádzania by vrchovato stačilo aj na vola.

Cirkev, vojna a mier

(Pokračovanie z 1. strany)

Za posledných sto rokov bolo niekoľko prípadov, kde sa štátna moc usilovala predstavovať svoje vojenské ťaženia ako „spravodlivú vojnu“ a hľadala podporu cirkevnej vrchnosti. Najbohatšiu históriu v tomto ohľade majú Spojené štáty americké. V apríli 1917, keď Amerika vstúpila do I. svetovej vojny, nielen predstavitelia protestantských cirkvi, ale aj katolícki cirkevní hodnostári, menovite bostonský kardinál James Gibbon a newyorský kardinál John Farley, vydali prehlásenia, v ktorých vyzývali veriacich, aby podporovali „spravodlivé“ vojnové úsilie svojej vlády. Keď americký laik Ben Salmon odmietol nastúpiť do armády s odvolaním sa na Kristov príklad a jeho učenie, bol odsúdený na trest smrti ako dezertér. Trest bol neskôr zmenený na 25 rokov väzby. Cirkevné kruhy tento trest schvaľovali. Natoľko, že keď Salmon ležal chorý vo väzenskej nemocnici, kňaz mu odmietol sviatostnú pomoc.

V postoji Cirkvi k vojne a protivojnovému úsiliu nastala podstatná a radikálna zmena až v posledných desaťročiach. Na prelome rokov 2002/2003 pápež Ján Pavol II. veľmi rozhodne protestoval – verejne i osobne u amerického prezidenta Busha – proti tzv. preventívnej vojne, ktorú pripravovali a napokon aj viedli Spojené štáty proti Iraku. Pápež niekoľkokrát veľmi dôrazne vystríhal amerických politikov a generálov, že akákoľvek vojnová akcia by znamenala „porážku humanity“ a že ich preventívny útok na Irak „nemožno ospravedlniť ani legálne, ani morálne“. Americkí „jastrabi“ sa pokúšali presvedčiť vatikánske kruhy, že ich vojenský zásah je vlastne variantom „spravodlivej vojny“. Za týmto cieľom U. S. State Department vo februári 2003 vyslal do Ríma ako svojho advokáta Michaela Novaka, teológa a publicistu slovenského pôvodu. Bola to misia, s ktorou väčšina amerických katolíkov nesúhlasila a M. Novakovi sa zalielo, že sa stavia proti stanovisku Cirkvi. Jeho odpoveď: Cirkev je ľudská i božská. Nech nás teda neprekvapia jej občasná ľudské postoje. ("The church is human and divine. We cannot be surprised if sometimes takes human attitudes.") – Los Angeles Times, Feb. 11, 2003)

Dá sa teda povedať, že od čias Jána XXIII., ktorý encyklikou Pacem in terris vytýčil Cirkvi nové a smelé úlohy v mierovom úsilí, Cirkev venuje otázkam vojny a mieru zvýšenú pozornosť. Prejavilo sa to v takých akciách ako blahorečenie rakúskeho františkánskeho terciára Franza Jägerstättera, ktorý z náboženského presvedčenia odmietol vojenskú

službu a bol v roku 1943 popravený. V júni 2007 ho pápež Benedikt XVI. vyhlásil za mučeníka a v októbri toho istého roka bol vyhlásený za blahoslaveného.

Na druhej strane nemožno však tvrdiť, že Cirkev úplne odsúdila princíp spravodlivej vojny. Veď len nedávno, pred dvomi rokmi, sám mierumilovný pápež František, súhlasne komentoval americké letecké útoky proti islamskému kalifátu (ISIS), ktorý sa dopúšťal násilia hraničiaceho s genocídou proti kresťanom a iným menšinám na irackom území pod jeho kontrolou.

Vyzývať Cirkev k protivojnovému úsiliu je búchanie do otvorených dverí. Presvedčať netreba Vatikán, ale tie inštitúcie, vlády a generálne štáby, pre ktoré je vojna v prvom rade ziskovou záležitosťou. Tieto kruhy sa riadia starou rímsko-pohanskou zásadou: Si vis pacem para bellum – Ak chceš mier, pripravuj vojnu. V duchu tohto hesla vyrábajú smrtonosné zbrane, budujú vojenské základne, vyvolávajú spory a živia v ľuďoch nenávisť. Mier však treba budovať v duchu kresťanského hesla Si vis pacem, para pacem – ak chceš mier, pripravuj mier. Prakticky to znamená znížiť výdavky na zbrojenie a použiť ich na mierové akcie. Svetová mierová organizácia nedávno zverejnila štúdiu, podľa ktorej by sa chudoba vo svete dala prakticky odstrániť, keby všetky štáty svete znížili výdavky na zbrojenie o polovicu.

Medzinárodný mierový inštitút SIPRI (Stockholm International Peace Research Trust) uverejnil vlni štatistiku, z ktorej vyplýva, že najväčší zbrojárske komplex a arzenál na svete predstavujú Spojené štáty americké. Okrem vojenských inštalácií na vlastnej pôde, udržiavajú vojenské základne po celom svete. Podľa oficiálneho priznania amerického ministerstva obrany, Spojené štáty majú 662 vojenských základní v 38 štátoch a vo všetkých svetadieloch (U.S. Department of Defense, Base Structure Report, p. 9). Najväčšie americké základne sú v Japonsku (viac ako 50 000 príslušníkov ozbrojených síl), v Nemecku (31 000), v Taliansku (23 000), na Južnej Korei (28 500) a vo Veľkej Británii (11 000).

V roku 2015 Spojené štáty vydali na zbrojenie a vojenské účely 596 miliárd dolárov (v čísliciach: \$ 596 000 000 000), čo predstavuje 36% celosvetových výdavkov na zbrojenie. Ďalšími veľkými zbrojárnami sveta sú: Čína (215 miliárd), Saudská Arábia (87,5 miliárd), Rusko (66 miliárd) a Veľká Británia (51 miliárd).

Týmto štátom mala byť adresovaná výzva, aby preorientovali svoje zmýšľanie, aby – podľa slov Biblie – "ukovali zo svojich mečov radlice a zo svojich kopijí viničné nože" (Iz 2,4), a nie Vatikánu, ktorého armáda pozostáva zo 100 švajčiarskych gardistov, vyzbrojených halapartňami a možno aj nejakou tou pištoľou.

FRANTIŠEK VNUK

Koncom minulého roku uplynulo už stopäť rokov od narodenia kňaza Juraja Kišidayho. Pochádzal z Košickej Belej a za kňaza bol vysvätený 9. februára 1933. Vo farnosti Brezovica nad Torysou, v ktorej pôsobil najmä v časoch druhej svetovej vojny, zažil spolu so svojimi veriacimi dramatické chvíle. Práve vtedy sa naplno prejavili jeho pevné charakterové črty vychádzajúce z evanjeliovkej etiky. Neopustil svojich veriacich ani v hraničnej situácii, kedy sa rozhodovalo o ich životoch. Zastal sa ich ako muž obety a odvahy. Neskôr pôsobil tiež v Stropkove. Patril k tým, ktorí si udržali svoju kresťanskú identitu v neporušenom stave aj v neľahkých 50-tych rokoch minulého storočia, takých neprajných náboženstvu. O tomto pre cirkev takom náročnom období hovorí Martin Holko vo svojej publikácii o väznených kňazoch Košickej arcidiecézy po februári 1948 ako o čase, kedy „katolícka cirkev musela čeliť frontálnym útokom zo strany štátnej moci“. Nový politický režim žiadal od cirkevných predstavených, aby mu vyjadřili úplnú lojalitu. Snahou totalitného zriadenia bolo sformovanie tzv. národnej cirkvi, ktorú by tvorili kňazi plne kompatibilní s požiadavkami štátnej moci. Vtedajší režim sa zo všetkých síl snažil o totálnu kontrolu cirkvi a jej zložiek. Tí, ktorí sa nepodriadili, boli označovaní ako tzv. nepokrokoví a spiatočníci. Medzi nich patril aj Juraj Kišiday. V zozname by sme našli mená ďalších vyše osemdesiatich kňazov z Košickej arcidiecézy, ktorí nesúhlasili s novými nastolenými pomermi v spoločnosti. Nezriedka si vyslúžili od štátu pomenovanie „vatikánski špióni“.

Juraj Kišiday podobne ako ďalší z diecézy bol v rokoch 1950 až 1952 väznený za údajnú protištátnu činnosť. Štátne úrady ho považovali za najreaktívnejšieho katolíckeho duchovného v Prešovskom kraji, ktorý „poburuje a štvie veriacich“. Zažil prišermé muky vo vyšetrovacej väzbe. Napriek všetkému hroznému týraníu neopustil svoje kresťanské zásady, ktoré mu vštepili ešte jeho rodičia. Nevzdal sa svojho Pána a trpel podľa jeho príkladu. No zároveň po celý ten čas ticho a pokojne znášal všetko príkorie a modlil sa za svojich trýzniteľov, čím naplnil jeden zo skutkov milosrdenstva – odpúšťať ubližujúcim. Utrpenie sa negatívne odrazilo na jeho predčasnom úmrtí. Zomrel 9. júna 1968 v Remetských Hámroch. Pochovaný je vo svojej rodnej obci.

Pristavme sa teraz pri jeho pôsobení v Brezovici nad Torysou. Ide o jednu z najvýraznejších epizód jeho života. Ešte žijúci pamätníci si na pána dekana, ako ho vtedy všetci volali, spomínajú s láskou a vďačnosťou ako na vzácného a nesmierne obetavého človeka. V publikácii o histórii obce, ktorú napísal už nebohý pán František Guza, je hneď niekoľko zmienok aj o tomto pánovi dekanovi. Bol rešpektovanou osobnosťou v celej dedine. Venoval sa neúnavne a zápalisto mládeži. Chodieval aj na tanečné zábavy a vždy keď zvonili na Anjel Pána, zábavu prerušil, aby sa všetci spolu pomodlili. Keď prišla polnoc, pán dekan zábavu ukončil. Všetci to bez odvrávania rešpektovali a odišli domov.

Nedeľa bola preňho dňom intenzívneho prehlbovania duchovnosti a k takému postoju viedol aj svojich veriacich. Aj jedna udalosť svedčí o tom, ako veľmi si ctí deň Pána. Raz v nedeľu bieraš barónky zo susednej obce pracovali na poli. Keď sa to dozvedel pán

a starci museli odísť z kostola a doma prežívali nedeľu plnú strachu. Nič nejedli a nepili, tak sa obávali o svoje životy i životy ostatných.“ Muži sa v kostole počas týchto ťažkých chvíľ modlili ruženec spolu so svojim kňazom. Neopustil svojich veriacich a stal sa pre nich skutočnou oporou. Dokonca sa rozhodol, že obetuje svoj život za toho muža, ktorý z vybraných bude mať najviac detí.

Jedna z priamych účastníčok sa vracia k obrazu, pospľetanému zo smutných spomienok: „Videla som, ako došlo k zabitíu Nemcov, ktorým boli odobraté ešte aj čižmy. Stála som vtedy na kostolných schodoch. Bola som dieťaťom, no na takéto spomienky sa nedá zabudnúť. Neskôr vysvitlo, že za týmto incidentom stáli práve partizáni, ktorých videl jeden z miestnych bačov, ako sa vydali do susednej obce. Ponáhľal sa do dediny, aby o tom informoval. Jeho slová preložil do nemčiny istý pán Dragon, a tak sa záležitosť vyriešila bez toho, aby došlo ku krviprelievaniu.“

Nemci mali v tom období veliteľstvo práve v Brezovici. Miestni obyvatelia pre vojakov kopali zákopy. Nakoniec sa počas prechodu frontu podarilo vytlačiť nemecké vojsko, a tak sa zákopy ani nevyužili. Počas najťažších bojov ľudia nevychádzali z domov a väčšinu času trávili v pivniciach. Vychádzalo sa iba na pár hodín, aby sa obriadil sta-

tok. V istom období sa kravy nevyháňali na pašu viac ako dva týždne. Pre dnešnú mladú generáciu sú takéto spomienky už iba výsekom zašlej učebnicovej histórie. Mier vnímajú ako samozrejmosť, o ktorú sa už netreba nijako starať. Osobnosti ako kňaz Kišiday ich však môžu nasmerovať k zamysleniu nad tým, čo je život a akú má hodnotu. Bola by veľká škoda, ak by zapadlo hrdinstvo milosrdnej lásky tohto človeka prachom.

Na ochotné a láskyplné srdce pána dekana sa v Brezovici nezabudlo. Pri príležitosti jeho nedožitého stého narodenin pripravil miestny kňaz Pavel Ščerba zaujímavú prezentáciu historických fotografií, zachytávajúcu pána dekana aj ostatných kňazov, ktorí pôsobili v Brezovici. Pre starších to bol čas plný odkryvania dávnych osobných spomienok, a pre tých mladších i najmladších zasa vhodná možnosť spoznávania duchovných osobností.

Kňaz Juraj Kišiday dokáže svojím životom oslovovať aj súčasné generácie, ktoré nezažili vojnu či tvrdé roky komunizmu. Jeho odvaha a ochota nasadiť vlastný život v tých najdôležitejších momentoch nezostáva bez povšimnutia. Jeho život preniknutý hodnotami, ako sú láska, služba a pokora, je nasledovania hodným príkladom aj po vyše sedemdesiatich rokoch.

PAVOL KALL

Bol ochotný obetovať svoj život

alebo ako prenášali po prvýkrát sv. omšu rozhlasom z dedinského kostola

dekan, vzal pár chlapov, išiel na pole a robotníkov zohnal z poľa. Pri pohľade na súčasné také časté znesväcovanie nedele v mnohých domácnostiach nám prichodí dekanov prístup k nedeľi veľmi aktuálny a nekompromisný. No jeho aktivity smerovali aj k rozprúdeniu kultúrneho života v obci. Pričinil sa tiež o to, že dňa 15. augusta 1940 bola vysielaná sv. omša prostredníctvom rozhlasu práve z Brezovice. Bol to prvý prípad, keď sv. omšu prenášali rádiom z dedinského kostola. Popoludní ešte vysielali v rozhlase prenos ľudových slovenských piesní spievaných miestnou mládežou.

A predsa by nebol náš pohľad na Juraja Kišidayho úplný, ak by sme nespomenuli 8. október 1944. V tento deň sa naplno realizovali evanjeliové hodnoty v praxi v podaní pána dekana. V Brezovici nad Torysou vtedy došlo k vážnemu incidentu, kedy partizáni na ceste pred miestnym kostolom zastrelili dvoch nemeckých dôstojníkov. Práve sa obyvatelia schádzali na nedeľnú sv. omšu. Jedna zo žijúcich pamätníčok si takto zaspomínala na bolestivú epochu tamojšej obecnej histórie: „Nemci boli ubytovaní v kulturáku. Dvaja z nich práve vyšli von. Vtedy sa odohrala tá tragická udalosť. Ostatní z Nemcov sa potom chceli pomstiť za zabitie svojich vojakov a to tak, že boli odhodlaní vystrieľať každého desiateho muža, ak by sa v dedine našli zbrane. Všetkých mužov najprv sústredili do kostola a medzitým prehládávali domy. Ženy, deti

Prosba

k priaznivcom Kultúry

Veľmi pekne ďakujeme, že viacerí z vás už zareagovali na prosbu redakcie a podporili vydávanie nášho časopisu Kultúra v tomto roku čiastkou podľa svojich možností. Vážime si príspevok každého z vás, pretože je zároveň morálnou vzpruhou prekonávať ťažkosti. Nateraz sa však vzbieralo okolo 15% potrebnej sumy. Prosíme, aby ste nepoľavovali v ušľachtilom úsilí a prispievali svojím jednorazovým alebo trvalým príspevkom na číslo účtu vydavateľa Kultúry v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK6909000000000170427664

To, že historici budú skúmať obdobie prvej Slovenskej republiky, také významné v dejinách slovenského národa, si uvedomoval aj Dr. Jozef Tiso v politickom procese retribučného súdu. Obhajovaciú reč sa rozhodol predniesť aj preto, aby slúžila za podklad ďalšieho skúmania pre historikov. Veril, že sa neobmedzia iba na materiály použité v súdnom procese.

Skupina slovenských intelektuálov – historikov, právnikov, politológov – na interdisciplinárnom seminári Dr. Jozef Tiso, konanom 22. septembra 2001 v Bratislave, sa venovala otázkam politickej, trestnoprávnej a morálnej zodpovednosti prezidenta prvej Slovenskej republiky s cieľom priblížiť sa čo najviac k historickej pravde. Zaoberali sa aj jeho kňazským profilom a Podnetom na revíziu procesu s Dr. Jozefom Tisom podaným na Generálnu prokuratúru v Bratislave 9. 6. 1995.

Seminára sa zúčastnilo 38 odborníkov. Prerokované témy seminára možno stručne zhrnúť nasledovne:

PROFIL DR. JOZEFA TISU
AKO KATOLÍCKEHO KŇAZA

Dr. J. Tiso bol najprv kňaz a až potom politik. V časoch, keď Slováci nemali dost' inteligencie, bolo prirodzené, že aj kňazi vstupovali do politiky. Dr. J. Tiso veľmi jasne rozlišoval medzi svojou politickou a kňazskou činnosťou.

Účastníci seminára veľmi pozitívne hodnotili činnosť Dr. Jozefa Tisu ako kňaza. Poukázali na najzávažnejšiu svedeckú výpoveď jeho predstaveného, diecézneho biskupa – arcibiskupa Dr. Karola Kmeťku pred retribučným Národným súdom. Už pri vchode do súdnej siene gestom priateľského pozdravu dal jasne najavo, že si svojho kňaza Tisu stále váži a má k nemu vzťah milujúceho otca. V roku 1946 sa postavili za neho všetci slovenskí biskupi a v roku 1947 v žiadosti o milosť uviedli: „Pobáda nás k tomuto kroku i tá všeobecne známa a každým objektívnym posudzovateľom pripúšťaná skutočnosť, že Dr. Jozef Tiso bol vždy horlivý kňaz bezúhonného života. Vo svojej rozsiahlej aktivite usiloval sa pracovať pre dobro celku a osobne sa neobohacoval.“

Na seminári sa konštatovalo: „Spomínané stanoviská arcibiskupa Dr. K. Kmeťku a ostatných slovenských biskupov sú a verím, že aj zostanú smerodajné. Ved' to boli súčasníci Dr. J. Tisu, ktorí ho dobre poznali. Vedeli teda, že aj v mimoriadne ťažkej dobe sa ako kňaz a politik, v obetavej službe Bohu i svojmu národu, vždy snažil rozhodovať na základe prirodzeného a Božieho zákona.“ Takéto hodnotenie často uvádzajú i dnešní slovenskí kardináli, arcibiskupi, biskupi a ostatné duchovenstvo, ktoré nepodľahlo nepriateľskej skresľujúcej kampani, ktorú možno považovať aj za boj proti Katolíckej cirkvi.

ZODPOVEDNOSŤ PREZIDENTA
DR. J. TISU

Z HLADISKA KRESŤANSKEJ MORÁLKY
Za základnú normu zodpovednosti, najmä z hľadiska kresťanskej morálky, sa pokladá svedomie, rozum, vôľa, poznanie a povinnosť. Každý človek je povinný pracovať a

Resumé seminára

Dr. Jozef Tiso

plniť si povinnosti svojho povolania a stavu. Preto si Dr. J. Tiso neprestal plniť svoje povinnosti kňazské a funkciu prezidenta prijal nielen ako povinnosť navyše, no chápal ju ako Bohom zverenú a s ním aj začatú činnosť, od ktorej nemohol z vlastnej vôle odstúpiť a za morálnu povinnosť si pokladal v nej aj zotrvať. Takto treba chápať aj vyjadrenie jeho biskupa – arcibiskupa Dr. Karola Kmeťku pred súdom, ktorý na výčitku sudcu, ako by sa bol Tiso previnil tým, že sa nevzdal funkcie prezidenta, vyhlásil: „Ak to urobil v zhode so svojim svedomím, nezhršil“. Z toho vyplýva, že on ako

lebo by bolo bývalo ešte horšie. Ako ste počuli z úst viacerých svedkov, sami Židia mi odkazovali a prosili, aby som vytrval, lebo len zatiaľ sa cítia ako takí, dokiaľ som ja tam.“

O POLITICKEJ ZODPOVEDNOSTI PREZIDENTA DR. JOZEFA TISU

Pri otázke politickej zodpovednosti je dôležité rozlišovať medzi obsahom tohto pojmu pred rokom 1946 a po ňom. Podľa všetkých platných právnych i etických noriem v európskom kultúrnom prostredí vymykala sa politická činnosť spod justičnej moci, čo sa prejavovalo aj v imunitách nielen

Otázky SÚVISIACE
SO SÚDNYM PROCESOM
S DR. J. TISOM KONANÝM
V DŇOCH 2. 12. 1946 – 15. 4. 1947

Dr. J. Tisu nesúdil normálny trestný súd, ale politický Národný súd, ktorý ako nástroj politickej retribucie nesledoval právo a spravodlivosť, ale politickú pomstu. Rozsudok bol stanovený skôr, ako sa proces začal, čím bola porušená sudcovská nezávislosť.

„Národným súdom bol odsúdený na základe nariadenia nevolenej povojnovej národnej rady č. 33/1945 Zb. nar. SNR z 15. mája 1945 o potrestaní fašistických zločincov,

jeho biskup nevyzval prezidenta Tisu, aby sa svojej funkcie vzdal, na čo mal ako jeho predstavený právo a čo urobiť bolo by Tisu – kňaza vo svedomí aj zaväzovalo.

Dr. J. Tiso bol vzdelaný, rozhladený, uvážlivý, charakterný kňaz a politik. Toto si uvedomovala drvivá väčšina národa, katolícke duchovenstvo, ale i jeho politickí odporcovia, lebo v tom čase zodpovednejšieho politika nebolo. Arcibiskup Mons. Alojz Tkáč vo svojej homílii v deň 50. výročia popravy 18. apríla 1997 o. i. povedal: „Vo vojnovom období bolo treba previesť národ a štát cez nebezpečné úskalia. Išlo o bytie a nebytie národa. A rozhodovali o nás iní, početnejší a mocnejší. V ťažkej situácii hľadalo sa najoptimálnejšie riešenie. Ako by sa mala vtedajšia situácia lepšie riešiť? Bol iný vhodnejší model? Pohodnejšie by bolo zutekať, ponechať osudu národ, odísť do bezpečia za more, alebo do východných stepí.“

Prečo sa Dr. J. Tiso nevzdal funkcie prezidenta pred Národným súdom zdôvodnil nasledovne: „Prečo som sa teda nevzdal? Nevzdal som sa preto, lebo som cítil mravný záväzok zastávať funkciu, ktorú som prevzal, kým ma od nej neoslobodia zákonití ústavní činitelia. Bol by som sa pokladal za zbabelca, čo uteká od ťažkej úlohy, ktorú má plniť. Bol by som robil egoisticky, keď je národ v ťažkých chvíľach a ja ho vtedy nechám, odídem do súkromného života. Nebolo možné pomýšľať, aby som bol odišiel z miesta,

pre hlavy štátu, ale aj pre zvolených reprezentantov ľudu. Dr. Jozef Tiso bol od roku 1925 titulárom poslaneckej imunity a od októbra 1939 ako prezident republiky mohol byť súdený jedine Štátnou radou SR a to iba pre vlastizradu. Ústava SR pripisovala aj jedine možný trest: stratu prezidentského úradu a spôsobilosti ho znovu nadobudnúť. Preto všetko, čo sa udialo od roku 1946 – americké väzenie, extradícia, súd v Bratislave, jeho rozsudok a exekúcia, to bolo z hľadiska politickej prípustnosti zneužitím politickej moci, politickou pomstou v rozpore s právom aj etickými normami politického života v právnom štáte.

Vyneseny a vykonaný rozsudok Národného súdu nad Dr. J. Tisom, či skôr justičná vražda, má okrem právnej stránky dôležitý politický aspekt, ktorý vyjadril JUDr. Jozef Šramek slovami: „V procese sa v súhre stretol motív český a komunistický. Česi na čele s prezidentom Benešom chceli v osobe Dr. J. Tisu potrestať a ponižovať Slovákov za to, že vyhlásili svoju politickú nezávislosť na Čechoch. Dr. Beneš považoval vznik Slovenského štátu za svoju osobnú urážku. Komunisti chceli v Tisovi mravne a politicky diskvalifikovať slovenský katolicizmus. Dr. Jozef Tiso sa stal symbolom, obeťou českej potupy slovenského národa a komunistickej agresie.“

okupantov, zradcov a kolaborantov, platnosť ktorého je tým spochybnená. Mimoriadna zákonná úprava bola v rozpore s platnou procesnoprávnou a hmotnoprávnou jurisdikciou. Okrem zaujatosti súdu použila sa retroaktívita, neboli pripustené svedectvá v prospech obžalovaného, súd zamietol jeho práva, boli vylúčené opravné prostriedky a bolo zavedené urýchlené vykonanie rozsudku.

Dokázalo sa, že Dr. J. Tiso nikdy nebol na listine vojnových zločincov. Tým, že boli porušené základné právne normy bol rozsudok protiprávny.

Z trestnoprávneho hľadiska nemal vinu na činoch, z ktorých bol obžalovaný. Toto dnes už priznáva aj sám jeho prokurátor Dr. A. Rašla, ktorý v knihe Proces s dr. J. Tisom – spomienky, s. 34, uvádza, že tieto činy boli „nepodstatné“ a „v konečnej verzii obžaloby ostalo množstvo dubiózných skutkov“, ktoré sám obžalovaný vyvrátil. Vraj obžaloba sa mala sústrediť na zločiny proti ľudskosti. Iste by prokurátori s radosťou tak urobili, lenže také skutky neboli. Ak mal na mysli tzv. židovskú otázku, k tej sa vyjadrili viacerí účastníci seminára. Vo svojich príspevkoch dokázali, že Tiso bol proti svojvoľnému, hrubému riešeniu židovskej otázky, proti deportáciám a vládnym nariadeniam V. Tuku, ktoré sa uskutočnili na nemecký nátlak. V čase krajnej núdze pomáhal, udeľoval výnimky a čomu nemohol zabrániť, za to nenesie zodpovednosť, ani vinu.

SKÚMANIE MATERIÁLOV
SÚVISIACICH S AGENDOU:
„PODNET K REVÍZII PROCESU
S DR. JOZEFOM TISOM
PODANÝ

NA GENERÁLNU PROKURATÚRU SR
V BRATISLAVE“ 9. JÚNA 1995

Účastníci seminára konštatujú, že podaný materiál na GP SR spĺňa všetky zákonné náležitosti. Nakoľko išlo o zmanipulovaný proces a protiprávny rozsudok, bolo správne, že podávatelia žiadali o revíziu procesu a nie o akúsi rehabilitáciu. Generálna prokuratúra SR vo svojej odpovedi na podnet oznámila listom č. IV. Pz 1269/93-162, že „nemožno Váš podnet na podanie sťažnosti pre porušenie zákona v prospech odsúdeného ThDr. Jozefa Tisa akceptovať a preto bol odložený“.

K tomuto stanovisku účastníci uvádzajú: Generálna prokuratúra SR tým odmietla poskytnutie spravodlivosti (denegatio iustitiae), ktorú podľa Ústavy SR, zákonov Slovenskej republiky a medzinárodných dohôdov slovenská justícia je povinná poskytnúť. Nepostupovala podľa Listiny základných ľudských práv a slobôd, ktorej ustanovenia boli prevzaté aj do Ústavy SR. V zmysle týchto ustanovení bolo jej povinnosťou podnet prijať, sťažnosť vypracovať a podať na príslušnom súde. Justičné orgány sú povinné v každom čase, keď zistia, že bol porušený zákon, urobiť nápravu k čomu majú zákonný podklad § 226 a následné ustanovenia Trestného poriadku. Určiť príslušný súd na pojednanie je vecou Najvyššieho súdu SR. Toto nerešpektovanie ľudských práv nie je otázkou právnou, ale politickou, lebo je to „zásluha“ hlavne zaujatých bývalých komunistov. Tým je spochybnená aj právnosť štátu.

Účastníci seminára odporúčajú podávateľom pripravovať materiál na podanie opakovaného podnetu na revíziu procesu s Dr. Jozefom Tisom. Už samotný fakt, že SNR nebola riadne volená, spochybňuje jej nariadenia. Zákonodarnú moc povojnovej SNR neuznalo ani dočasné Národné zhromaždenie v Prahe, ktoré malo pôsobnosť pre bývalé územie Československa, a neuznal ani žiadny z dekrétov prezidenta republiky, ktoré nahradzovali zákonodarnú moc.

Treba zohľadniť všetky nedostatky a chyby procesu, ktoré sú také závažné, že ho môžu anulovať“.

ZÁVER:

Problematiku okolo osobnosti Dr. Jozefa Tisu najvýstižnejšie charakterizujú slová arcibiskupa Mons. Alojza Tkáča:

„Usilujme sa poznať celú pravdu! Nedajme sa manipulovať. Nech prestane hanebná potupa, že Dr. Jozef Tiso je vojnový zločinec. Jeho pamiatka nesmie byť poškvrená prívlastkom, ktorý mu nikdy nedal slovenský národ. Tak ho chcú potupiť tí, ktorí nesú zodpovednosť za jeho smrť. ...A dovoľm si tvrdiť, že keby Dr. Jozef Tiso nebol katolíckym kňazom, nebol by dnes taký tupeň. V týchto časoch mnohí nedokážu nezaujato hodnotiť udalosti, osobnosti a ich konanie, hoci je odvtedy vyše 50 rokov. ...Treba brať do úvahy aj postoj väčšiny slovenského národa k osobe prezidenta Tisu. Slováci ho rešpektovali ako prezidenta – ba viac: úprimne ho milovali. Prečo tento fakt dnes obchádzame?“

STANISLAV MÁJEK

Je pre mňa čou, že sa môžem prihovoriť pri uvedení knihy zostavenej priateľmi a obdivovateľmi Prof. Milana Stanislava Ďuricu pri jeho významnom životnom jubileu, keď si pripomíname deväťdesiat rokov jeho života.

Spomienky autorov poskytujú pohľad na jeho životné dielo ako celok, v ktorom sa vzájomne prekrýva a dopĺňa jeho duchovná bytosť, jeho tvorivý intelekt so životným poslaním kňaza, historika, vedca a spisovateľa. Jeho rozsiahla tvorba z oblasti výskumno-pedagogickej činnosti, na poli filozofických, teologických, filologických a historických vied, vznikla, ako sa sám vyznal „v láske ku pravde a svojmu slovenskému národu“.

V myslení prof. Milana Stanislava Ďuricu prevláda túžba postrehnúť a vyjaviť význam a zmysel kresťanskej viery v dejinách jej životnej a existenciálnej potreby. V jeho diele cítiť, aký vzťah má k Slovensku, k jeho prameňom a východiskám našej národnej tradície a dejín slovenského národa.

Presvedčenie pána profesora Ďuricu, že viera a mravnosť, úcta k Sedembolestnej Panne Márii zachránili náš národ v minulosti a sú záchranou aj pre budúcnosť, má ďalekosiahle závery. Je to východiskový historický fakt národnej tradície a zmyslu našich dejín a budúcnosti.

Vieru podľa prof. Ďuricu treba žiť a prežívať citovo. Treba, aby sa Slovenský národ učil i z jeho bohatšej životnej skúsenosti, múdrosti, statočnosti, viery v Boha, ľudskej blízkosti, vzdelanosti, jeho životnej filozofie a z dejín, a to najmä otvorenosti a tolerantnej, inteligentnej a kultúrnej slovenskosti.

Pri ostatných stretnutiach Vospolnosti však prejavoval znepokojenie nad neúctou slovenských voličov k morálnym hodnotám a obavou, či ešte platí pochvala a pripomenutie duchovných hodnôt Slovákov Jánom Pavlom II, vyslovených pri návšteve Slovenska roku 1995.

Ako odborník na históriu Slovenska sa profesor Ďurica venuje moderným slovenským dejinám. Opiera sa o štúdie vatikánskych, nemeckých, slovenských a ďalších archívov, vie ich ucelene predložiť čitateľovi. Zaujímá sa aj o výsledky molekulárnej genetiky. Ako prvý zo slovenských historikov publikoval, že genetici Slovákom nedávno potvrdili, že sú „rekordérmi“ etnickej dlhovekosti a autenticity. Genetici zistili, že vyše 80 % dnešnej populácie Slovenska zdedilo gény po svojich predkoch, ktorí žili v strednej Európe už pred 8000 rokmi, teda v mladšej dobe kamennej.

Profesor M. S. Ďurica navštevoval najznámejšie svetové archívy, aby získal dokumenty týkajúce sa Slovenska, ktoré by bolo možné využiť na zveľadenie našej role národa dedičnej. V tejto súvislosti nás mohla zaujať ním objavená informácia, ktorá sa ukázala ako mimoriadne produktívna. Lebo meno nášho panovníka, s ktorým sa spája príchod solúnskej misie na Veľkú Moravu, nemalo iba podobu Rastislav, ale aj Rastic, čo do roku 1990 bolo u nás takmer úplne neznámou skutočnosťou. Dozvedeli sme sa to až z jeho článku Rastic - prvý kráľ Slovákov, ktorý uverejnil v XI. ročníku Kultúry (11. júna 2008). M. S.

Ďurica je presvedčený, že „Konštantín a Metod pripravili slovanské písmo pre týchto Slovákov. Jadro Ďuricovej hypotézy o povahe slovanského jazyka, ktorý sa stal nástrojom rozširovania viery a literárnej produkcie vzniknutej v Rasticovom kniežatstve, je obsiahnuté v autorových slovách: „Ak si uvedomíme, že kultúrny nástroj kodifikácie slovanského jazyka mal slúžiť na pastoračnú a vyššiu cirkevnú i spoločenskú organizáciu im neznámych a veľmi vzdialených, ale politicky a mocensky už vysoko vyspelých Slovákov.“

Ďuricov názor na veľkú Moravu je historicky ďalekosiahly a je úlohou mladých slovenských historikov, aby ho spracovali a ďalej rozvíjali

Pre nás Slovákov je najvýznamnejším dielom prof. Ďuricu dielo „Dejiny Slovenska a Slovákov“. V diele je napísaná pravda o histórii Slovenska a Slovákoch. Prvé vydanie vyšlo v decembri 1995.

Knihu nesie pečať autorovej individuality, nie sú to nepodložené fakty; všetko, čo napísal, má potvrdené z údajov zistených v archívoch, v dobových dokumentoch.

a Slovákov tak, že kniha dosiahla päť následných vydání, a to najnovšie sa rozrástlo na vyše 1000 strán obsahu.

Sponzorom demokracie je vlastné, aby bol Slovenský národ trvale ovládnutý, podrobený a zotročený, k čomu nestačí len predať jeho fabriky, pôdu a prírodné zdroje, rozbiť školstvo, znepriateľiť občanov, zaplaviť krajinu nekultúrnymi divadelnými, televíznymi programami, ale ho treba permanentne „poučať“ a terorizovať tzv. ľudskoprávnu agendou. Treba mu implantovať pocit trvalej viny za dôsledky II. svetovej vojny. Má to byť ovládaci prvok, ktorý musí Slovákov nosiť v sebe už od narodenia. Má sa z novej generácie stať masa vykorenených a dezorientovaných jedincov zameraných na konzum – bez hrdošti, bez pocitu spolupatričnosti k svojim predkom.

Považujem za povinnosť spomenúť enormnú zásluhu pána profesora Jozefa Rydla na vydaní knihy Testimonium, ktorému vyjadrujem úctu a vďaku.

Pokúsim sa predniesť verše Teodora Križku, básnika, šéfredaktora a vydavateľa Kultúry:

Príhovor k uvedeniu knihy

Testimonium hoc verum est

Milanovi S. Ďuricovi, SDB, k jeho 90. narodeninám

„Morálna autorita“ profesora Ďuricu významne obohacuje a kultivuje náš súčasný národný život. Najmä vzájomné vzťahy medzi jeho exponentmi. Dokáže nielen chápať a rozumieť, ale aj zmierovať často až protichodné názory či povahy a zapájať ich – nie do jalových sporov, ale do plodnej spolupráce na prospech slovenského národa. Vysoko čnie nad nemorálnou spodinou rôznych pseudo-historikov, čo deformujú pravdivý výklad podstaty a zmyslu slovenských dejín a tým i historické vedomie a sebavedomie slovenskej spoločnosti.

V roku 1996 vyšlo druhé, doplnené vydanie knihy profesora Milana S. Ďuricu Dejiny Slovenska a Slovákov, ktorú vydalo Slovenské pedagogické nakladateľstvo na objednávku Ministerstva školstva SR. Kniha bola určená žiakom druhého stupňa základných škôl ako doplnková literatúra k dejepisu. Ministerstvo školstva vtedy viedla PhDr. Eva Slavkovská, CSc., ktorá vo vláde reprezentovala Slovenskú národnú stranu. Zakrátko nato, ako kniha vyšla vo veľkom náklade a dostala sa do všetkých slovenských stredných škôl, nepriatelia slovenskej štátnosti – aj z radov diplomovaných slovenských historikov sústredených v Historickom ústave Slovenskej akadémie vied, vyvolali zúrivú reakciu.

Dôsledok bol, že „sponzori demokracie“ v jej terajšom sídle v Bruseli si všimli, že zlomok z ich peňazí namiesto šírenia ich multikultúri propagandy bol použitý na vzdelávanie Slovákov vo vlastnej pravdivovej histórii. A tak sa stalo, že Európska únia zariadila príkaz túto príručku zo škôl stiahnuť. Slovenský národ však dal Bruselu odpoveď. V nasledujúcich rokoch ľudia kupovali knihu prof. Ďuricu Dejiny Slovenska

Teodor Križka:

Venované Milanovi S. Ďuricovi,
jednému z najstatočnejších synov
môjho národa

Pišem vám listy, svätí otcovia,
s otázkou života a smrti:
neporadím si, kto som ja,
ten, čo sa raduje, či smúti?

Do prachu pišem prstom po stole,
naivný, dôverčivý, hlúpy.
Kto som ja? Ten, čo z rehole
nádhery nikdy, nikdy nevystúpi?

Alebo ten, čo láme kolená
v úzkosti, keď mu chýba meno
pre jednoduchosť ako migréna,
čo prepadne a kričí naňho nemo?

Vyjav mi, Pane, povedz mi,
kto som, keď láskou duša sa mi trasie.
Alebo som len nezodpovedný,
čo pred všetkým dal prednosť
múdrosti a krásy?

Vďaka Vám, pán profesor, za
Vašu všestrannú činnosť v prospech
Slovenska. Patríte na popredné

miesto v hviezdnej zostave významných Slovákov. Vaše celoživotné dielo je súčasťou národného bohatstva a príspevkom k povzneseniu slovenského ducha.

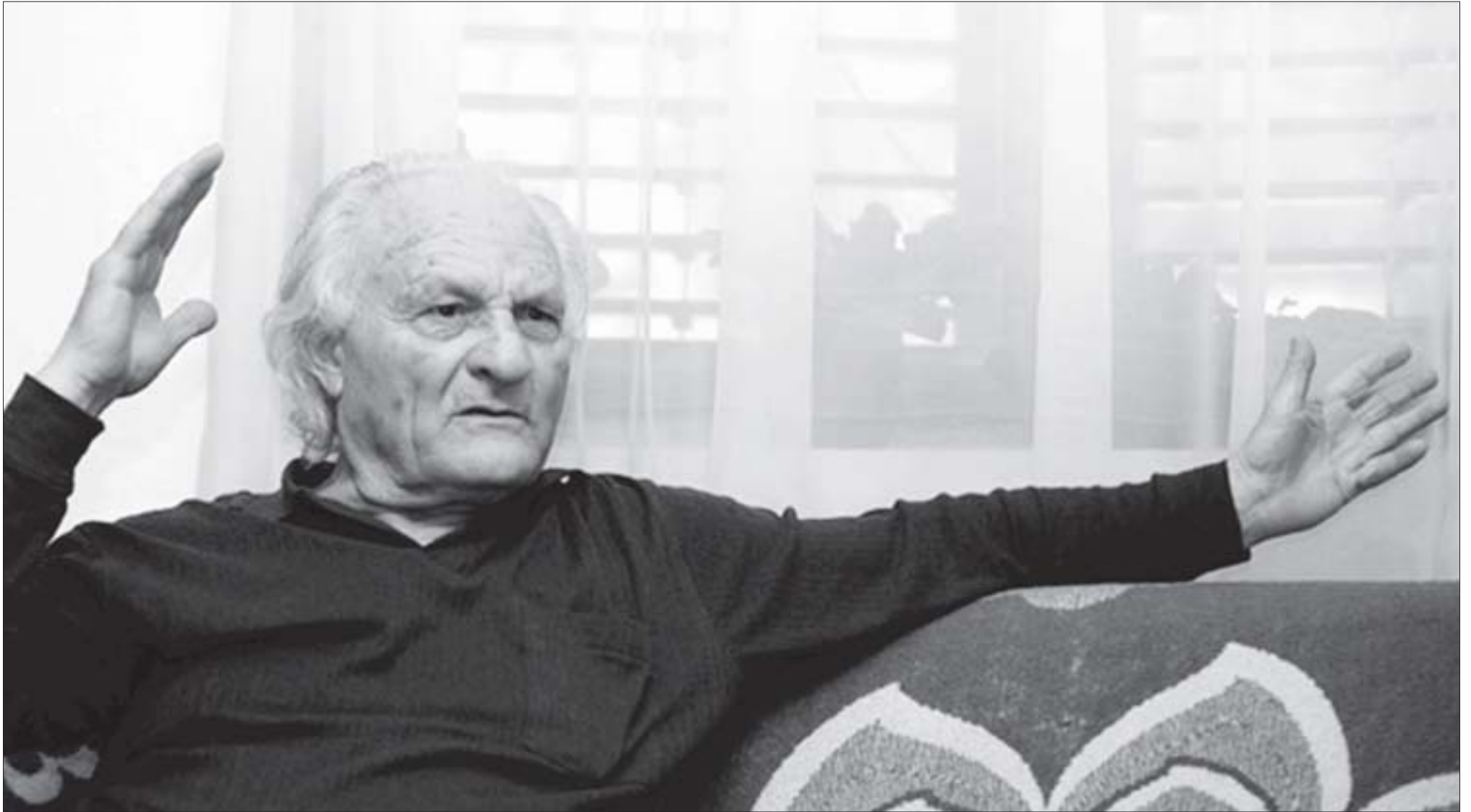
Byť pravdovravným historikom slovenských dejín i napriek existencii druhej Slovenskej republiky nie je ľahké a ani jednoduché.

Prajem Vám veľa radosti v ďalších rokoch života.

JULIUS BINDER
Zičiho palác v Bratislave
14. apríla 2016

Pán Prof. Milan S. Ďurica sa prihovára prítomným priaznivcom a obdivovateľom jeho diela. Na snímke hore: Július Binder

Poetika literatúry 20. storočia písanej v srbskom jazyku v Kosove a Metohiji je vo veľkej miere podmienená chápaním diachronickej kontinuity, v ktorej s menšími či väčšími osciláciami tvorilo základnú poetickú paradigmu duchovné, kultúrne a historické dedičstvo. Literárnu tradíciu tejto srbskej oblasti charakterizovali vzostupy i pády, zastavenia a opätovné začiatky. Prvé decénium minulého storočia charakterizovalo najmä založenie poviedkovej tradície, ktorej autori (Grigorije Božović, Janičije Popović a Zarija R. Popović) zakladali svoju literatúru tvorbu na duchovnosti, národnej identite a historických udalostiach. Dve svetové vojny túto poetickú kontinuitu prerušili, otvárajúc zároveň možnosť novým cestám literárneho bádania.

Srbská literatúra bola po Druhej svetovej vojne pod značným vplyvom vládnucej politickej ideológie. Táto ideológia bola ešte zreteľnejšia v južných srbských oblastiach než v iných štátoch vtedajšej Juhoslávie. Politické a spoločenské premeny sa najväčšmi odrazili na literárnom živote a jeho premenách, čo sa neudialo nikde v takej veľkej miere ako na území Kosova a Metohije. Následky boli dvojaké: na jednej strane došlo k izolovanosti kosovskej literatúry od písomníctva materského štátu a na strane druhej v nej táto izolácia zanechala určité poetické špecifiká

Srbskí prozaici sa začali venovať novým témam, ktorých motívy a kulturologické obsahy prispôbili zavádzaniu novej duchovnej klímy bratstva a jednoty (ktorá sa v tomto kraji nikdy neudomácnila), namiesto toho, aby čerpali zo svojej rodnej kultúry. Tento obrat k „cudziedzmu“ je badateľný najmä v próze, zatiaľ čo poézia si dokázala zachovať určitú nezávislosť. Poézia zdôrazňovala národný obsah a za svoj ideový základ považovala kosovský mýtus a kosovské sebaurčenie, spôsobom, ako ho opísal Zoran Mišić v eseji: „Šta je to kosovsko opredeljenje“, ako predovšetkým duchovnú a básnickú seba-definíciu. To svojou tvorbou

MARIJA JEFTIMIJEVIĆ MIHAJLOVIĆ

Petar Sarić a literárna tradícia Kosova a Metohije

dokázala celá plejáda kosovsko-metohijských básnikov, napr. Darinka Jevrić, Lazar Vučković, Radoslav Zlatanović, Radosav Stojanović, Radomir Stojanović, Ratko Popović, Stoiljko Stanišić a ďalších. V poézii týchto básnikov nachádzame nové básnické idey čerpajúce zo sakrálneho i svetského dedičstva, minulosti a básnickej mytológie, hoci toto smerovanie bolo v srbskej básnickej tradícii už dávno prítomné.

Tradícia prózy, najmä poviedok, pokračuje v povojnových rokoch v tvorbe Vuka Filipovića, Pere Stefanovića, Božidara Milidragovića a ďalších. Srbskí spisovatelia po prvýkrát okúšajú svoj talent v najzložitejšej žánrovej prozaickej forme – v románe. Kým srbský román na území centrálného Srbska prežíval búrlivý vývoj od moderny z prelomu 19. a 20. storočia, cez avantgardný, postavantgardný a existencialistický román, až po nový román v polovici 20. storočia a postmoderný román v poslednej štvrtine 20. storočia, na Kosove a v Metohiji bol román ako prozaická forma iba v začiatkoch. Román sa v tejto oblasti objavuje až roku 1957 (Tragovi od Vuka Filipovića), v čase, keď už tento žánr dominoval v materskej literatúre. Považuje sa za všeobecne platný fakt, že kosovský román bol pevne viazaný na vládnuce politické a duchovné ovzdušie propagujúce ideu bratstva a jednoty, a

zároveň potierajúce srbské duchovné korene, z ktorých vzišli najväčšie diela srbskej literatúry. Takáto politická a literárna atmosféra ohraničila v tejto oblasti umelecký dosah románu, ktorý bol od samého počiatku v kvalitatívnom i kvantitatívnom zmysle v tieni básnickej tradície.

Napriek ťažkým podmienkam, v ktorých sa ocitla srbská literatúra a kultúra, sa niektorí nadaní spisovatelia začali vzpierať nanútenému modelu multikulturizmu a mnohonárodného spoločenstva. Mnohoročné represie a tendenčná marginalizácia srbskej kultúry a duchovnosti vyvolala u srbských spisovateľov odpor a prebudila v nich národné povedomie i svedomie, spiace za vlády komunizmu. Už začiatkom osemdesiatych rokov vznikajú romány modernistickej proveniencie zaoberajúce sa problémami a otázkami súčasného človeka: otázkou zmyslu ľudskej existencie, problémom pozície človeka vo svete všeobecného zla, zbytočnosti a absurdity každého boja (romány Jovana Sarića, Ratka Popovića, Aca Rakočevića). Na týchto tematických a metafyzických postulatách sa ustanovuje najprv nevedome, neskôr vedome, väzba na románovú tvorbu materskej srbskej literatúry. Oslava šesťstého výročia Bitky na Kosovom poli roku 1989 zvrátila smerovanie

srbskej kosovsko-metohijskej literatúry – spisovatelia sa vracali k sebe, k svojmu národnému etymónu, potvrdzujúc a pripomínajúc si korene svojej národnej a kultúrnej identity, svojej duchovnosti a histórie.

Za zakladateľa moderného románu v Kosove a Metohiji sa považuje Petar Sarić (1934, Bañani, Čierna Hora), ktorý svoje literárne dielo, ale i život prepojil s touto ťažko skúšanou oblasťou. Aj dnes, na rozdiel od mnohých, čo ušli do exilu, žije a tvorí v mestečku Štrpce, v Brezovici. Je považovaný za „stožiar súčasnej srbskej prózy v Kosove a Metohiji“ a jeho rolu v založení románovej formy nemožno opomenúť. Je autorom šiestich románov rôzneho objemu i umeleckej hodnoty: „Veliki achavski trg“ (1972), „Sutra stiže Gospodar“ I, II. (1979), „Dečak iz Lastve“ (1986), „Petruša i Miluša“ (1990), „Strach od svetlosti“ (2005), „Sara“ (2008) a „Mitrova Amerika“ (2012).

Do literatúry vstúpil najprv ako básnik, no svoj literárny výraz veľmi skoro sformoval a identifikoval ho s formou románu. Jeho diela nadväzujú na líniu tvorby Michaila Lalića, Miodraga Bulatovića, Grigorija Božovića, Pere Stefanovića a Vuka Filipovića. V tomto zmysle sú dôležité jeho väzby na literárnu tradíciu, paralelne konfronto-

vané s autentickým literárnym diskurzom. Jeho romány charakterizuje patriarchálnoetické a humanistické uvedomenie, moderná psychológia osôb, zručnosť lexikou svojich rodákov.

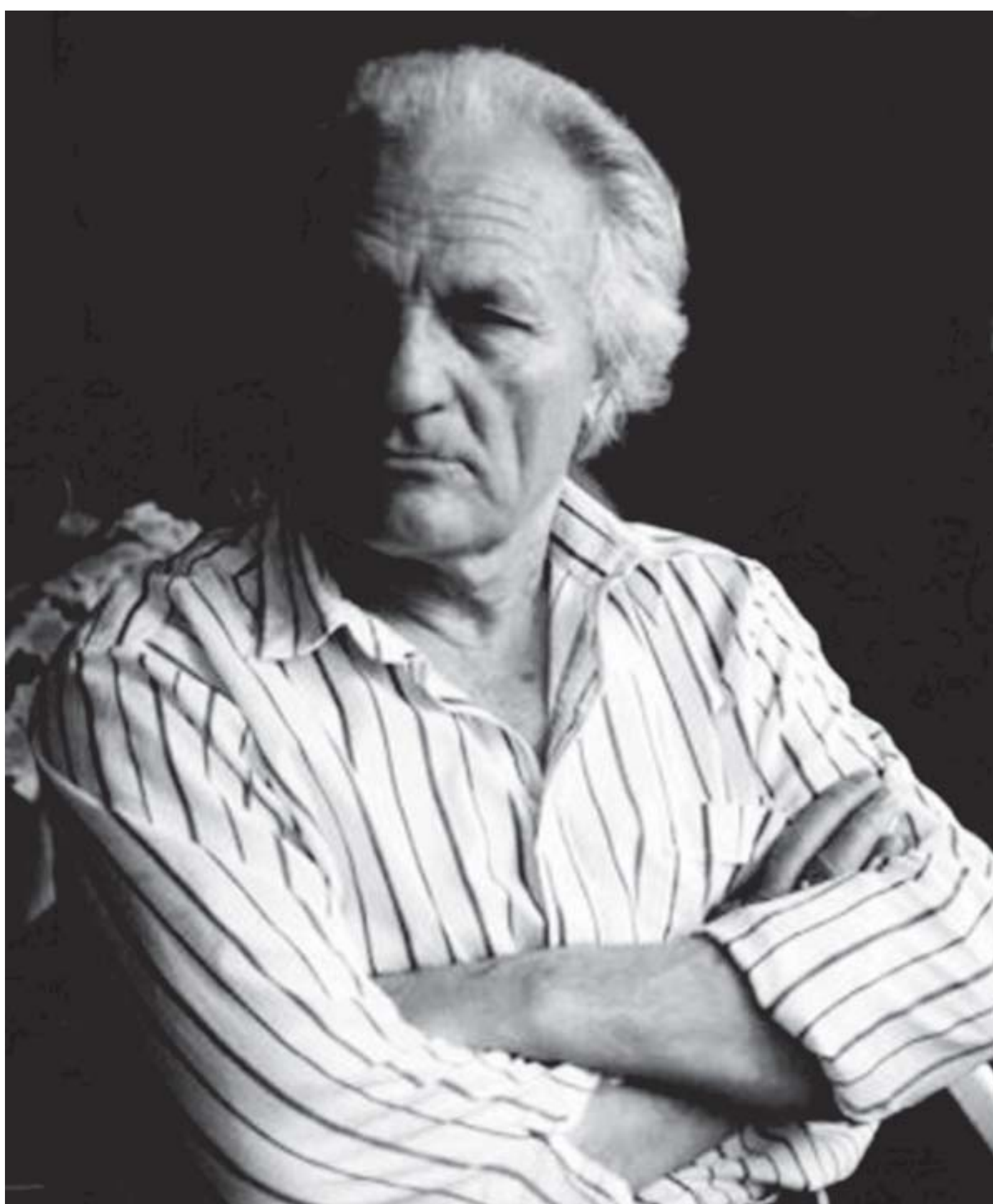
V prvom románe „Veliki achavski trg“ predložil filozofický výklad tém, ktorým sa venoval už v poézii. Potvrdzuje tým známu tézu, že spisovateľ celou svojou tvorbu píše jednu jedinú knihu. „Veliki achavski trg“ je tematická a sujetová esencia celej Sarićovej neskoršej tvorby. Je „kódom“ k všetkým jeho budúcim románom, etymón, pomocou ktorého možno sledovať proces generovania Sarićových poetických ideí. V takom zmysle ho možno považovať za základ, a ostatné romány za uskutočňovanie tohto základu. V tomto nevelkom diele Sarić literárne vystihol skoro všetky svoje témy, hoci na rozdiel od neskorších románov je formovaný optikou magického realizmu, zafarbený nadrealistickými víziami a apokalyptickými obrazmi očakávania konečného zániku všetkých a všetkého. Hrdinovia románu, medzi ktorými nevystupuje ani jedna ústredná postava, sú prototypy budúcich Sarićových románov. Rozprestierajú sa medzi silami Erosa a Thanatosa, ovládání bezuzdnými telesnými vášňami až po hranicu

krvismilstva – tieto motívy bude rozpracovávať v neskorších románoch „Dečak iz Lastve“, „Petruša i Miluša“, „Sutra stiže Gospodar“ a „Sara“. Spisovateľ zvlášť apostrofuje postavu padlej ženy, ktorú neskôr variuje a obohacuje. „Veliki achavski trg“ oceňuje literárna kritika rôzne – od kritiky štýlu, témy a neuskutočnenia idey alegorického románu, až po chválu za výnimočne inovatívny a moderný román. Kniha je alegóriou popisujúcou imaginárne mesto Achav, „čardak (turecký dvojposchodový dom, pozn.red.) nenachádzajúci sa ani na nebi, ani na zemi“, ktoré v mnohom pripomína mestá na juhu Srbska i v Kosove. Týmto románom Sarić urobil krok vpred v tematike kosovsko-metohijskej prózy, ako aj v použití rozprávačského štýlu. V tom dosiahol najväčší úspech. Román oplýva fantasticko-allegorickými prvkami, pomocou ktorých aktualizuje večné otázky smrti a absurdity, otázky o zmysle odporu apokalyptickým hrozbám.

Román „Sutra stiže Gospodar“ predstavoval významný obrat v Sarićovej tvorbe. Rozprávaný v realistických manieroch zachytáva tradičnú patriarchálnu čiernohorskú spoločnosť 30. rokov 19. storočia zo spisovateľovho rodného kraja Baňani. Téma tohto románu je nadčasová i nadpriestorová, pretože túžba po moci je prítomná od počiatku sveta v každom spoločenstve. Sarić v tomto románe ukázal obraz pravého despota v osobe Panovníka, ale i obraz poddaných a ich nemožnosť uniesť „bremenom slobody“, čo spomenul F. M. Dostojevskij v Legende o Veľkom inkvizitorovi v Bratoch Karamazovoch. „Sutra stiže Gospodar“ načrtáva i nové témy, ktorých problematike sa bude Sarić venovať v ďalších dielach „Dečak iz Lastve“ a „Petruša i Miluša“ (téma incestu). Tento román sa môže považovať za jedno z najúspešnejších Sarićových diel (bez ohľadu na to, že za ostatné romány boli oceňované prestížnymi cenami), ktoré malo dosah i za hranicami Kosova a Metohije. Preto ho zvyknú nazývať „prvým naozajstným kosovským románom“. (In: D. Andrejević, Portreti kosovskih pisaca, str. 193).

„Dečak iz Lastve“ je „preklatie univerzum“, rozprávanie o izolovanom svete jednej čiernohorskej dediny a jej dvoch obyvateľov – matky a syna. Tento román podľa periodizácie Dragomira Kostića spadá do artistického obdobia. Je písaný v duchu existencialistického románu, apostrofuje absurditu a nezmyselnosť ľudského bytia, ako aj zbytočnosť každého zápasu. Dotýkajú sa hraničných tém literatúry (incest) a používajú drsný, neobrušený, ba chvíľami až lascivný jazyk, Sarić umenšil dojem dobrého krátkeho románu s hlbokou psychologickou analýzou matky a syna. V mýtike atmosfére Sarić rozpráva o takmer neskutočnej, paralelne existujúcej civilizácii, o mystériu medziľudských vzťahov, otvorenejšie a bezprostrednejšie než v iných dielach. Kompozícia románu je nezvyčajná, vkladanie kresieb do textu robí dodatočne metaforický podtext knihy ešte zložitejším.

Prelínanie realistického a magického je charakteristické takmer pre všetky Sarićove romány. V románe „Petruša i Miluša“ existuje realita a magické prvky paralelne vedľa seba, navzájom sa dopĺňujú. Rozprávanie matky Petruše je realistické, v prehovoroch dcéry Miluše dominuje

Petar Sarić

magickosť a fantázia. Dva vzrušujúce životné príbehy sú rozprávané v prvej osobe, v striedavo kontrastných kapitolách (nepárna kapitola popisuje matkin príbeh, párna dcérin). Keď sa na konci oba paralelné príbehy spoja do jednej línie, uzatvára sa osudový kruh oboch nešťastných životov. Týmto románom Sarić pokračuje v tej línii srbskej literatúry, ktorá problematizuje silu hriechu i zločinu, vrenie krvi a neuspokojenej telesnosti, ako v knihách Borisava Stankovića „Nečista krv“ a Iva Andrića „Anikina vremena“.

Kratší román „Strach od svetlosti“ predstavuje úvod do nového románu Petra Sarića „Sara“, ktorým autor dosiahol magický realizmus. „Saru“ možno charakterizovať ako literárno-psychologickú štúdiu, ako pravý rodinný román, v ktorom sa vykresľuje rozkol medzi bratmi Vukotićovcami. Sara je viacdimezióнная postava, tvorená podľa literárneho vzoru fatálnej ženy, jej osobitosť je však vyjadrená v jej

vnútenosti, v „krásnej duši“, ktorá z nej robí výnimočnú ženskú postavu srbskej literatúry. Radom metapoetických asociácií a obrazov vytvoril Sarić zvláštny román bohatej sémantickej štruktúry a mýtického podtextu rodinnej histórie. Za tento román získal Sarić literárnu cenu „Meša Selimović“ roku 2009.

Najnovší román „Mitrova Amerika“ priniesol autorovi významnú cenu roku 2012. Tým sa stal Sarić evidentne najoceňovanejším, teda akiste i najvýznamnejším kosovsko-metohijským prozaikom. „Mitrova Amerika“ prináša do srbskej literatúry nové témy z prostredia dia-spóry – samotu, smútok i túžbu po návrate do otčiny. Hoci je tento román moderný v tematike, v priestorovom i časovom rámci rozprávania, nezatičil dve veľké Sarićove diela „Sutra stiže Gospodar“ a „Sara“.

O celom autorovom diele a najmä o jeho románoch možno povedať, že sú hľadáním pôvodnej ľudskej

skúsenosti. Autor používa zvláštne zákonitosti svojej techniky i psychológie, ktoré ho privádzajú k „syntéze vedomia o človeku a zmysle jeho činnosti v dejinách.“ (N. Kovač, Prostor romana, str. 9) Na rozdiel od historika či sociológa má spisovateľ možnosť vytvoriť si vlastnú periodizáciu historických udalostí a vlastnú typológiu duchovných a morálnych hodnôt. V tejto kreatívnej predstave historického diania bol človek účastníkom alebo svedkom udalostí, bol „katom alebo obeťou“, ktorá v sebe niesla osobnú drámu, keď sa do nej premietala dráma celej epochy či celého ľudského rodu.

Romány Petra Sarića možno v tomto kontexte chápať ako bojisko drám jednotlivcov, ale i bojisko veľkých historických udalostí nášho národa. Hoci sú tieto drámy viazané na konkrétny čas i priestor, sú univerzálne a večné. Spájajú svet realistický a magický, tradičný i moderný, minulý i prítomný, osobný i kolektívny. Sarić sa preto profiluje ako

románopisec tradičnej proveniencie a modernistickej senzibility a jeho diela zaujímajú významné miesto v histórii srbskej literatúry.

Vývojové kontinuum Sarićových románov je dôležité i pri sledovaní historického vývoja srbského románu v Kosove a Metohiji. Časový interval Sarićovej tvorby od štyridsiatych rokov až podnes je spätý s historickými a axiologickými premenami srbskej prózy. Od klasických, realistických rozprávačských postupov na témy tradičných hodnôt srbského národa, cez modernistické a artistické uvažovanie o zmysle ľudskej existencie, Sarić „vyrástol“ k dokonalému umeleckému postupu, k modernému a aktuálnym témam. Nikdy však nestratil zo zreteľa tradíciu, ktorej je súčasťou.

*Autorka pracuje v Inštitúte srbskej kultúry v Prištine
Zo srbsčiny preložila
Katarína Džunková*

„Naše Země nevzkvétá“

V novoročnom prejave 1. januára 1990 vyhlásil vtedajší československý prezident Václav Havel, že po rokoch, kedy sme boli neustále presviedčani, ako naša krajina napreduje a smeruje k svetlým zajtrajškom, „naše Země nevzkvétá“ a toto vyjadrenie podložil mnohými argumentmi.

I po uplynutí viac než štvrtročia od zmeny spoločenských pomerov v našej krajine a s pribudnutými rokmi a nazbieraní nových životných skúseností môže asi väčšina obyvateľov povedať tie isté slová ako vtedajší prezident, že naša krajina neprekvitá. Že pribúda problémov, starostí, za ktoré nechce nikto niesť zodpovednosť.

Po štyridsaťročnom totalitnom režime prišiel režim nový a s ním aj nové totality, ktoré sa nám vnucujú a robia si nárok nás ovplyvňovať. Sme nútení im venovať pozornosť, čas, ohrozujú nás a často oberajú o pokojný spánok. Život sa stal náročnejším a zložitejším. Svet pokročil vo svojej globalizácii a nás, okrem tých starých, trápia nové problémy a ohrozenia. Navyše mnohých z nás trápi aj úpadok Cirkvi, ktorá po dve tisícročia bola zárukou Pravdy a Dobra, ktorá budovala cez budovanie a správne smerovanie človeka k večnému cieľu aj rodiny, spoločenstvá, národy a spoločnosť.

Mnohí z nás, ktorí sme zmeny v spoločnosti v novembri 1989 privítali a intenzívne sa zapojili do budovania nového spoločenského systému, sme unavení, sklamaní aj znechutení. Nielen že sme materiálne nezbohatli, ale často sme na okraji spoločnosti, zápasíci o základné prežitie a niekedy aj na výsmech tým, ktorí chytili do plachiet nové vetry, ujali sa rozhodujúcich pozícií, využili tradičné i nové médiá a smerovali spoločnosť tam, kde to bolo pre nich výhodné. Dnes nielen zbierame úrodu z týchto experimentov, ktoré boli choré v základoch a často sa od nás žiada, aby sme odstraňovali alebo zmierňovali ich negatívne dopady. Osobne čoraz viac cítim už svoje obmedzenia a je mi bližší preventívny systém, v ktorom sa dá múdrymi rozhodnutiami a voľbou dobra mnohým negatívam predchádzať, napríklad aj tým, že sa usilujem niektoré veci pomenovať a popísať pravým menom. Málokto to už číta a takmer nikto neberie vážne.

V rokoch socializmu sme poznali jeden smer, z ktorého nám hrozilo nebezpečenstvo, a tak sme sa mu dokázali dost účinne brániť. Ohrozovala nás komunistická totalita a každý, kto odolal jej lákadlám a hrozbám, bol určitým spôsobom hrdinom. Dokázali sme navzájom spolupracovať, nevyžadovali sa nejaké aktivity, skôr pasívna, spoločnosť preberala starostlivosť o naše základné potreby, usilovala sa riešiť i sociálne otázky, keďže súkromné vlastníctvo zrušila, nemali sme si čo závidieť, väčšinou sme si žili pokojne vo svojich rodinách, realizovali sa na záhradkách a v povolených záujmových aktivitách.

Dnešná doba je oveľa náročnejšia. Väčšina z nás je šťastných, že má svoje drahoplatené „kralikárne“ a zamestnanie, alebo veľmi skromný dôchodok, z ktorého môžeme zaplatiť základné životné potreby, ktorých cena neustále rastie. Je medzi nami mnoho takých, ktorí sa stali bezdomovcami, alebo bývajú v rôznych útulkoch. Tí šťastnejší majú svoju rodinu i širšiu a priateľov, ktorí pri nich stoja, a o ktorých sa môžu oprieť. Mnohí už rezignovali, stratili správnu orientáciu a denne im pribúdajú základné problémy, ktoré okrem nezáväzných deklarácií, nikto ochotný im pomôcť riešiť ani almužnou, ale ani tým, že im ponúkne zdravé kresťanské riešenie, ktoré niekedy ani oni sami už

nechcú prijať. Dnes sa dostať na okraj spoločnosti nie je veľký problém, stačí trochu neopatrnosti alebo naivity, možno nejaká osobná slabosť a dôsledky bývajú tragické. Na takéto, ale aj na vážne filozofické a teologické témy ťažko najst' partnerov, lebo tí, ktorí nesú zodpovednosť, majú sklon viac nariadovať a vládnuť ako k spoločnej diskusii a načúvaniu a hľadaniu riešení problémov. Obyčajne ich starosťou je, ako si čo najdlhšie, za každú cenu udržať vlastnú pozíciu, na čo im zbyčajne stačia sľuby a ľúbivé reči.

Pád komunizmu, i súčasná situácia v KDH, sú svedectvom toho, že zo sľubov a skutkami nepodložených rečí sa večne žiť nedá, že jedine zodpovedným kresťanským a tvorivým životom možno budovať seba i svet.

Mnohí sa nemajú o koho oprieť. O nadprirodzenú, Božiu pomoc nestoja a bez nej je aj tá ľudská len dočasná. Akosi sa vyprázdňujú aj miesta v našich chrámoch. Saleziáni rušia pre nezaujím gymnáziám v Šaštíne a rokujú o ukončení pôsobenia v tejto farnosti. Starí nevládzu, chorľavejú, zomierajú a mladí majú väčšinou svoje záujmy a experimenty. Len sa niektorí ešte čudujú, kam táto spoločnosť smeruje, kam ju vedú tí, ktorých sme poverili jej spravovaním, aké má priority, aké témy nám predkladajú médiá a aké rozoberáme v našich rozhovoroch. Mnohým postačuje povrchnosť, prázdnota, hmota. Svet však nemôže poprieť základy, na ktorých vznikla naša civilizácia, resp. ak ich poprie, nemôže mať budúcnosť.

Náš egoizmus, naša túžba po majetkoch, bohatstve, peniazoch, moci, manipulácii iných a zvaľovanie zodpovednosti na tých druhých, čoraz viac ovplyvňujú naše konanie. My sa chceme mať dobre za každú cenu a tomu všetko podriadujeme, zjijeme z toho, čo generácie pred nami nazbierali i na úkor budúcnosti, ničíme životné prostredia a mnohí ohrozujú i svoje večné šťastie.

Mnohí sa naše nezodpovedné správanie snažia využiť vo svoj prospech a sľubujú nespĺniteľné a my im vo svojej naivite veríme a potom sa čudujeme ak zostaneme oklamaní, okradnutí, sami, opustení, bez základných prostriedkov, potrebných na prežitie. A tí, ktorí nám sľubovali a malovali medové projekty a zaručené výhodné pyramidové hry, nás už nepoznajú a hľadajú si nové obete pre svoje prízemné a hriechne ciele.

Riešenie z tejto slepej cesty nie je pre nás ako jednotlivcov, rodiny, obce, národy, spoločnosť ani pre Cirkev iné ako to biblické, keď márnotrpný syn prišiel k tomu, že v Otcovskom dome mu bude lepšie ako poslednému zo sluhov, než ďalej experimentovať bez Boha na vlastnú päsť. Čím skôr si to dokážeme uvedomiť, tým väčších tragédií sa uchránime. Čím skôr prestaneme veriť a spoliehať sa na čudné experimenty a vrátíme sa k pravej viere a začneme budovať svoj základný vzťah s Bohom, stáť na jeho správnej strane, ktorý nikdy nezlyhá, neopustí a neodpíše človeka, ale vždy ponúka pomoc a ochranu. S ním je možné žiť šťastne a radostne, všetky experimenty bez neho a proti nemu vedú k tragédiám.

Nemám veľkú nádej, že naša spoločnosť bude rozkvítať. Sľubovaný blahobyt neprišiel a podmienky pre život sa skomplikovali. Ale môže kvitnúť náš dom, naša záhrada a vzťahy s najbližšími a s ľuďmi okolo nás. Ak ja budem kráčať po Božej ceste, prinesie to nádej i svetlo do mojich vzťahov. Tým, že sa nám podarí vytvoriť sieť živých oáz okolo nás, svitne aj nádej na ozdravenie celej krajiny.

LUDOVÍT KOŠÍK

ODCHOD

*Rána sa naučili vstávať skôr,
než ich zobudíme.*

*Bez pomoci
rána odprevadia noci
za smrek pred domom.*

*Sme bosí.
Ja na rozpálenom prahu.
Do izby ťaháš moju odvahu.
Otrhaný vietor*

INGRID LUKÁČOVÁ

O d c h o d

spustil sa k oknu po ihličí.

*Otváraš okno.
Stojím na prahu,
prievan mi rozbil
krehkú odvahu.*

MEDOVÉ TÝŽDNE

*Slnečné líčce hniezdia v kvetoch,
včely bzučia sladkú melódiu,
akoby Boh rozsieval požehnanie.*

*Medená včela – medený peľ
sadá na vyplazený jazyček
nenásytného úľa.
Na lúke sa odráža
aj tento Boží úspech.*

NA HODINE ZABÚDANIA

*V myšlienkach si dážd',
zmývaš popísanú tabuľu
v mojej pamäti,
chýbaš mi,
v snoch sa nesnívaš.
Skrytí za katedrou času
schádzame z očí,
život nás učí
zabúdať.*

JAR U ROMANTIKOV

*Hladí jej ruku,
v srdciach im kvitne
zlatý dážd'.
Iskria sa tváre v rozpuku
a ústa ústia do úsmevu.
Žena – kráľovná –
odmala pestuje nádej,
že kráľ je dobrý.
Navždy dobrý.*

*Navždy dobrá.
Hladia sa, dobrí,
hľadia na seba
(celí bez seba)
ako do neba.*

ZÁLETNÍK

*Anatómiu vecí
skúma vietor,
hľadá, do čoho by vlietol.*

*Cez šiju vhupeľ váze do tela,
hrst' suchých listov
na dne zozbieral.*

*Našiel srdce – vraj v oáze,
sklenené sídli vo váze.
Po bokoch tichá ozvena
priznáva vek.*

*Na dne posledné stopy po kvete,
sivasté linky vody
– prastaré fresky.*

*Dušu v nej sotva nájdete.
Cez šiju vázy
vybehol vietor,
hľadá, do čoho by vlietol.*

*Anatómiu vecí
skúma vietor,
do mihu oka*

mi v okamihu vlietol.

*Do mojej duše ako do plátna na stole,
vyšité vzory lásky raz-dva prekole.
Bez ihly a nití je vo mne obrus šitý,
Boh drží bavlnky v križikoch,
odmietnu vietor,
čo si ma s vázou splietol.*

STÁDOVITOSŤ

*Večer sa ľudia vracajú do svojich stajní.
Napúšťajú vodu do lavóra,
ochladia vriace kopytá,
zapnú televízor,
naladia Farmu,
vypijú zopár pív,
usnú,
niektorí nenávratne zaspia.*

Bytie predsa cvála.

Jolanta Szaśiadeková:
Neobyčajne obyčajná
Život sv. sestry Faustíny
Vydal Lúč, Bratislava 2010
Preklad: Marián Kováčik

Ako je všeobecne známe, tento rok slávime mimoriadny Rok Božieho milosrdenstva, ktorý pápež František vyhlásil na duchovné a mravné povznesenie veriacich celej Cirkvi. Pri tejto príležitosti sa uskutočňuje mnoho náboženských podujatí, modlitieb, prednášok a iných skutočností (napr. vydávanie kníh s tematikou Božieho milosrdenstva).

Vydanie knižky *Život sv. sestry Faustíny*, ktorý vyšiel ešte pred niekoľkými rokmi, pod nezvyčajným titulom *Neobyčajne obyčajná*, bol motivovaný zámerom vydavateľstva Lúč - poskytnúť čitateľovi príklad a vzor pre pochopenie Božieho milosrdenstva ako prejavu Božej Lásky a Božej pomoci k ľuďom v boji proti morálnemu zlu, v súlade s možnosťami, ktoré táto vzácna knižka prináša.

Napísala ju málo známa poľská autorka J. Szaśiadeková.

Bol som príjemne prekvapený spôsobom a pútavým štýlom podania tejto vcelku nevelkej knižky. Ide v prvom rade o netradične spracovanie životopisu rádovej sestry sv. Faustíny, predtým Heleny Kowalskej, prostej dievčiny z južného Poľska, ktorá sa stala hlásateľkou Božieho Milosrdenstva, fenoménu 20. storočia, zrovnateľného s najväčšími duchovnými javmi a prejavmi úcty k Bohu a prejavom zbožnosti ľudí z minulosti, (napr. úcty k Božskému Srdcu vo Francúzsku, alebo fatimskému hnutiu v Portugalsku). Na druhom mieste ide o neobvyklý, dosiaľ neuplatnený spôsob konštrukcie v tvorbe diela, ktorý sa uskutočňuje v dvoch, navzájom sa prelínajúcich rovinách. Tieto sa navzájom dopĺňajú, vedie sa v nich dialóg. Dokonca sú miestom konfrontácie dvoch nezávislých svetov ľudského života v modernej dobe.

Na jednej strane v rovine nového pohľadu na Božiu prítomnosť vo svete ako na nevyčerateľný zdroj milosrdenstva voči ľudskému pokoleniu, obdarovanému Bohom slobodnou vôľou, ktorú rešpektuje i sám Stvoriteľ voči svojmu stvoreniu, i keď je často ovplyvňovaná nesprávnym vysvetľovaním morálnych princípov, zapísaných do vnútra človeka, do jeho svedomia. Človek je pod neustálym tlakom zla vo svete, ktoré často vystupuje i v šate dobra, ľahko ovplyvniteľný a ešte vo väčšej miere ohrozovaný takým liberálnym tlakom, ktoré produkuje sekularizovaná spoločnosť, a preto ľahko podlieha jeho negatívnym dôsledkom na život. Výsledkom je toľko nešťastí a skazy, ktoré vidíme okolo seba na každom kroku, že nás chytá beznádej a jedinou záchranou pred stratou zmyslu života je silné uvedomenie si myšlienky na Božie milosrdenstvo, ktoré ohlasuje jednoduchá dievčina Helena Kowalská z Poľska tesne pred hroznou katastrofou druhej svetovej vojny. Svojím svedectvom života v duchu dôvery v Božiu lásku, svojou modlitbou, obetou a osobným utrpením vyprosuje Božie Milosrdenstvo pre celý svet. Táto idea sa šíri po celom svete ako zdroj nádeje pre ľudstvo, i napriek jestvovaniu krutých spoločenských systémov v jej vlasti, v Európe, i na celom svete.

Na druhej strane je to príbeh dvoch dievčat, žijúcich už v 21. storočí, prelínajúci sa s neobyčajným príbehom svätej Faustíny z predošlého storočia, ku ktorému sa dostali takmer náhodou. Eva pochádza z intelektuálnej katolíckej rodiny, je zahrňovaná od detstva úzkostlivo starostlivosťou rodičov.

Ako jedináčik v rodine trochu trpkopocituje, že nemá súrodencov, a preto to nahrádza do určitej miery priateľským vzťahom ku svojej kamarátke Kataríne, ktorá je tak trochu svetobežníčkou v hľadaní svojho miesta v živote, cez rôzne zamestnania doma, v Poľsku i v cudzine (napr. bola opatrovatelkou detí v jednej anglickej rodine), pričom ju nebrzdí prílišná starostlivosť jej liberálnejšie zmýšľajúcich rodičov o osud svojej dcéry, na rozdiel od Eviných rodičov, ktorí sa až úzkostlivo zaujímajú o život svojej jedinej dcéry. V Evinom vzťahu k rodičom sa občas ukazuje akýsi vzdor proti ich zasahovaniu do jej života, i

cinované osobnosťou „neobyčajne obyčajnej“ devy z vidieka a jej životom, zameraným na plnenie Božej vôle a na dobro človeka, tak časné, ako aj večné. Katarína, ktorá dosiaľ nevedela, čo chce v živote robiť, zrazu uvažuje o rehoľnom živote, podľa vzoru sv. Faustíny a Eva tiež nemá ďaleko od takej myšlienky.

Autorka knihy pútavým spôsobom upriamuje čitateľa na veci, ktoré sú podstatné v živote. Koncentruje sa na zozbieranie a rozbor dokumentov o živote svätice. Čerpá nielen z oficiálnych zdrojov, akým je bezpochyby Denníček sv. Faustíny, ale i zo spomínaných ľudí, ktorí ju poznali a z

duhatiami a prejavmi pre duchovné ozdravenie ľudského spoločenstva. Rozširuje sa najmä modlitba Ruženca Božieho Milosrdenstva, ktorého štruktúra je podobná modlitbe klasického sv. Ruženca, ktorý má skôr vieroučný charakter, len je kratšia a viac zacielená na prejav Lásky Boha-Otca k hriešnikom. Táto modlitba, nazývaná aj Korunkou Božieho Milosrdenstva, ukazuje najkratšiu cestu k zjednoteniu sa s Bohom, cez postoj dôvery a činnorodej lásky k bližnému. Dôvera je vyjadrená v myšlienke „Ježišu, dôverujem Ti“, čo je prejavom životného postoja človeka k Bohu, aký má dieťa k milujúcejmu ot-

stali sa horlivými širiteľkami úcty k Božiemu milosrdenstvu. Katarína sa naozaj stala rehoľníčkou Kongregácie sestier Matky Božieho milosrdenstva. Po nedávnej osobnej skúsenosti s vážnou chorobou a po prečítaní tejto skvelej knižky aj autor tohoto príspevku, po istom počiatocnom zaváhaní, začal praktizovať Korunku, modlitbu sv. Faustíny a môže potvrdiť jej hlboký zmysel. Je to naozaj reálny duchovný prejav spojenia sa s Bohom, na základe nesmiernej obety Jeho milovaného Syna Ježiša Krista, ktorú podstúpil na dreve Kríža, za hriechy naše i celého sveta.

Po stránke literárneho spracovania je vidieť, že túto vzácnu knižku spracovala skúsená autorka, ktorá starostlivo zozbierala a stvárnila archívne materiály o sestre Faustíne a overila si ich pravdivosť. Informácie získala z rôznych zdrojov: z rodiny sestry sv. Faustíny, od jej príbuzných a známych a z jej korešpondencií s rehoľnými sestrami a kňazmi, takže knižka celkovo pôsobí na čitateľa dobrým a vieryhodným dojmom. Pútavý štýl a zaujímavé podanie jednotlivých príbehov zo života sestry Faustíny, kombinované porovnávaním so životom dnešných, mladých ľudí, robí knižku o sv. Faustíne veľmi prístupnou. Knižka je vybavená zaujímavými fotografiami z jej života, čo účinne dotvára celkový priaznivý pohľad čitateľa na život tejto jednoduchej, nevzdelanej rehoľníčky, prežívajúcej bohatý duchovný život.

PAVOL KALINAY

Život sv. sestry Faustíny

keď je takmer vždy kompenzovaný následným presvedčením, že mali pravdu. Eva sa už dlhšie nestretla s Katkou. Začala študovať na univerzite psychológiu. S Katkou sa stretla úplne náhodou, po viacerých rokoch, za zvláštnych okolností, keď Eva začína čítať s veľkým záujmom Denníček, ktorý na prikaz predstavených v reholi napísala sestra sv. Faustína. V knižke autorka „neodhaľuje len tajomstvo milosrdnej lásky Boha ku každému človekovi, ale nás učí ako na ňu odpovedať“ (citát z úvodu ku knižke), cez postoj dôvery a lásky k bližnému.

Zdôverí sa aj svojej priateľke so svojimi výbornými dojmami z čítania Denníčka a vzbudí aj v Katke podobný záujem o knižku a zároveň o celý život sestry sv. Faustíny. Dokonca spolu čítajú a rozoberajú myšlienky, uvedené v knižke. Porovnávajú ich s modernými názormi dnešnej mládeže. Neraz, po tvrdej konfrontácii myšlienok obidvoch svetov, musia dať za pravdu prostej rádovej sestre, že skutočne pravdivo chápe život ľudí pod záštitou Božej lásky a milosrdenstva, i keď plnenie Božej vôle je pre ľudskú prirodzenosť často nepríjemné a bolestné, no zároveň i oslobodzujúce od slabosti a hriechnosti človeka.

Takej konfrontácii je po formálnej stránke prispôbený aj text knižky poľskej autorky tým, že samotný text životopisu svätej Faustíny a jej meditačie je vytlačená o niekoľko polôh užšie oproti textu knihy, aby sa jasne vzájomne odlišili. Je zaujímavé sledovať, ako sa dve dievčiny postupne vžívajú do myslenia autorky Denníčka, ako hľadajú pohnútky v konkrétnej aplikácii do svojho života v modernom prostredí. Sú doslova očarené úprimnosťou a pravdivosťou konania Heleny Kowalskej, alias sv. Faustíny. Dôjde až k tomu, že Katka presvedčí Evu a jej rodičov, aby spolu ponavštevovali všetky miesta, ktoré súvisia so životom sestry sv. Faustíny, najmä kláštor v Krakove – Lagiewnikách, kde bola neskôr postavená bazilika Božieho Milosrdenstva s ostatkami svätice a so zázračným obrazom. Tento chrám posvätil sv. Ján Pavol II. pri svojej poslednej návšteve Poľska (v 2002), i rodný dom Heleny Kowalskej v Glogowci. Na ceste autom dokonca zažijú aj autonehodu, ale bez tragických následkov.

Čitateľ akoby tušil, ako sa skončí rastúci záujem dievčat o všetko, čo súvisí so životom tejto novodobej mystičky, rehoľnej sestry sv. Faustíny. A naozaj, obe dievčatá, vychované už modernou spoločnosťou, sú priamo fas-

archívnych materiálov. Knižka je obohatená i o zaujímavý fotografický materiál zo života apoštolky Božieho Milosrdenstva, i o popis prostredia, z ktorého sa šíri do sveta veľká úcta k tejto novej formy kultu Božieho Milosrdenstva. Táto úcta sa začala veľmi intenzívne šíriť do celého sveta v druhej polovici 20. storočia, najmä po páde komunizmu v Poľsku. Rád si spomínam na autobusový zájazd, ktorého som sa zúčastnil do Čenstochovej, do Wadowic, rodiska sv. Jána Pavla II. a do Krakova – Lagiewnik, kde sa nachádza kláštor Kongregácie sestier Matky Božieho milosrdenstva s ostatkami sestry Faustíny. Tam sa nachádza dnes už známy obraz milosrdného Pána Ježiša, od akad. maliara Adolfa Hyla, ktorý je namaľovaný podľa pokynov svätice. Už vtedy, (v r. 1996) bolo cítiť v priestore i kláštora neobyčajne povzbudivú duchovnú atmosféru prostredia, i keď ešte nebola sr. Faustína vyhlásená za svätú, iba už bola beatifikovaná pápežom Jánom Pavlom II. roku 1993. Ešte tam nestála Bazilika Božieho Milosrdenstva. Až o niekoľko rokov neskôr v Lagevníkách bol postavený krásny boží chrám, ktorý posvätil pápež Ján Pavol II. počas svojej poslednej návštevy v Poľsku (v r. 2002). Pri tejto príležitosti v homílii povedal vzácnu myšlienku o Božom milosrdenstve a láske k človeku v zhode s celožitným poslaním sv. Faustíny, že „Niet pre človeka iného žriedla nádeje v našich časoch, v ktorých človek zakúša záhubu pôsobením vplyvu mnohorakých prejavov zla“ (citát z knihy „Ján Pavol II. v krajinách sveta“, JAS, Zvolen roku 2003). Treba ešte poznamenať, že na toto posvätné miesto odvtedy prúdia nespočetné zástupy veriacich nielen z Poľska, ale aj z celého sveta, ako aj od nás zo Slovenska. Tu je aj postavená národná kaplnka, kde sa koná pravidelne koncom apríla národná púť Slovákov, organizovaná rádiom Lumen.

Na otázku, komu je hlavne určená táto knižka, odpoveď je jednoduchá: všetkým, ktorí sa zaujímajú o zmysluplný život v nádeji, že Boh chce dobro a spásu pre každého, i pre hriešnika, ktorý koná pokánie. Avšak to platí najmä pre mladých, ktorí sú najviac vystavení pokušeniam a lákadlám modernej doby. Knižka poteší srdcia mladých, ktorí túžia po duchovnom živote a neláka ich svet so svojimi trblietavými a pomínutelnými radosťami a zvodmi.

Rok 2016 je právom vyhlásený sv. Otcom Františkom za „Rok Božieho Milosrdenstva“ a je v celej Cirkvi sprevádzaný mnohými náboženskými po-

XXVI.

Slobodomurárske lóže vytvárali tlak na vlády jednotlivých krajín a pripravovali opatrenia proti „napadnutiu zo strany imperialistického Nemecka“. Grand Orient sa rozšíril aj do Srbska, roku 1923 brat Tumić píše: „Veľkolóžu Južoslávie môžete považovať za chovankyňu francúzskej veľkolóže...“ (pozri časopis Lúč svetla). Slobodomurárstvo sa chopilo aj slovanskej otázky – jablka sváru a jednej z príčin Prvej svetovej vojny.

Ruská diplomacia ovládnutá slobodomurármi vplývala na spojencov. Ruský minister zahraničných vecí S. D. Sazonov, ruský veľvyslanec vo Francúzsku Izvoľskij (ktorý pri správe o vypuknutí vojny triumfálne zvolal: 'To je moja vojna!') a veľvyslanec v Srbsku Strandmann boli iba figúrkami v rukách anglo-francúzskych slobodomurárov. Osobnosti na čele anglickej, americkej a francúzskej politiky boli upovedomené o vojne niekoľko rokov dopredu a dlho sa na ňu pripravovali. Napríklad lord Kitchener zasvätený do tajomstiev svetovej politiky hneď po začiatku vojenských operácií uzavrel vo Francúzsku nájomné zmluvy pre anglických vojakov na tri roky. A. J. Balfour s presnosťou oznámil, že vojna sa skončí do Vianoc roku 1918 (L. Murov – Plody narodovlastija). Grand Orient pripravoval vraždu následníka trónu Františka Ferdinanda v Sarajeve tak isto ako popravu Ľudovíta XVI.

Turmanten písal ešte roku 1912, že František Ferdinand je odsúdený na smrť. Doktor Wichtl píše: „28. júna 1914 zabili v Sarajeve Františka Ferdinanda srbskí slobodomurári, podporovaní mocnou tajnou spoločnosťou Národná obrana. Major Tankosić disponujúci zbraňami bol slobodomurár, rovnako ako Ciganović, ktorý atentátnikom poskytol bomby. Zasadenia belehradskej lóže sa konali v dome, kde prebývalo dané tajné spoločenstvo. Peniaze na atentát zabezpečil z Francúzska a Anglicka Kazimirovič. V čase sarajevského procesu sa zistilo, že atentát pripravovali slobodomurári už roku 1912, no jeho uskutočnenie odkladali kvôli nedostatku dobrovoľníkov. Liberálna tlač obišla tento proces s mlčaním. Prvá svetová vojna bola vedená v mene slobodomurárskych princípov. Mnohí bádatelia si myslia, že medzi slobodomurármi bolo mnoho židov. Musíme si však priznať, že podľa slobodomurárskych princípov niet národností. Slobodomurárske idey sa tak väčšmi podobajú na satanské, pretože v nich možno nájsť momenty nenávisť k ľudstvu, idey všeobecného chaosu a ničenia

Generál Luddendorf povedal: „Je mi jasné, že nemecký vojak sa napokon ukázal schovaný za kulisami temných síl. Nemôžeme teraz nepriznať, že nemecký meč prekliesnil cestu silám, ktoré zotročili Rusko. To sa mohlo stať len vďaka tomu, že väčšina z nás vtedy neboli známe skryté pružiny, čo sa nás dotýkali.“ Slobodomurárstvo použilo Rusko ako baranidlo, ktorým chcelo zložiť na kolena Nemecko a Rakúsko-Uhorsko, a následne ho samotné hodilo na hranicu revolúcie a komunizmu.

Prvé udalosti revolúcie v Rusku prijali v anglo-americkom svete s nadšením, správe o páde ruskej monarchie v britskom parlamente tleskali. Americký bankár Jacob Schiff poslal 19.3.1917 ruskému ministrovi zahraničných vecí Miľukovovi telegram: „Dovoľte mi ako nezmieriteľnému nepriateľovi tyranskej autokracie, ktorá neľútostne prenasledovala našich spoluvercov, zablahoželať prostredníctvom Vás ruskému národu k aktuálnym udalostiam a zaželať Vašej novej vláde i Vám osobne mnoho úspechov vo veľkom diele, ktoré ste načali s takým patriotizmom.“

Na toto blahoželenie od Jacoba Schiffa, ktorý podľa francúzskej

rozvedky daroval revolucionárom dvadsať miliónov dolárov na prípravu revolúcie, Miľukov odpovedal nasledovne: „Zdieľame s Vami nenávisť k starému, dnes už zvrhnutému režimu. Dovoľte mi teda zdieľať s Vami jednotu i vo veci uskutočnenia nových ideí rovnosti, slobody a svornosti medzi národmi, účasti vo svetovom boji proti stredoveku, militarizmu a samoderžaviu opierajúcemu sa na božské právo. Prijmite našu najsrdečnejšiu vďačnosť za Vaše blahoželenia, ktoré svedčia o obrate vo vzájomných vzťahoch našich dvoch krajín.“

25. marca 1917 anglický slobodomurár David Llyod George pozdravil svojho spolubrata knieža

Lvova a vyjadril nádej, že ruská revolúcia prinesie blahoslavenie bratstva a mieru.

XXVII.

V amerických socialistických novinách New York Call zo 16. marca 1917 sa v článku s titulkom „Západná časť oslavuje pád cára“ situácia opisuje nasledovne: „Správy o revolúcii v Rusku uchvátili včera západnú časť mesta a prenasledovaní ruskí imigranti tejto sekcie sa veselili celý deň a celú noc.“ Vydavateľ newyorských novín Vpred Avraam Kagan písal, že západná časť New Yorku považuje revolúciu v Rusku za víťazstvo židovstva. V tých istých novinách bol vyjadrený pocit živej

radosti a nadšenia z revolúcie vedúcej k zvrhnutiu ruskej monarchie: „Revolúcia je dokonaná! Dnes sme dostali jedinú radosnú správu za celý čas uplynulých rokov krvavej svetovej vojny. Srdce každého robotníka a robotníčky sa naplnia radosťou pri tejto správe. Mikuláš je zosadený. Duma prebrala vládu do svojich rúk a dnes vládne liberálna vláda. Hurá!“ (Brazoľ, Boris: Mir na pereputie)

Ruská spoločnosť bola v prvých dňoch pádu monarchie od radosti celá bez seba. Revolúciu porovnávali s jarou, s očarujúcim úsmevom krásneho dievčaťa, skladali na počesť revolúcie oslavné hymny. Tvrdili, že návrat cárizmu už nie je

MERAB SURGULADZE

Revolúcia - alebo?

Ruský cár Mikuláš II

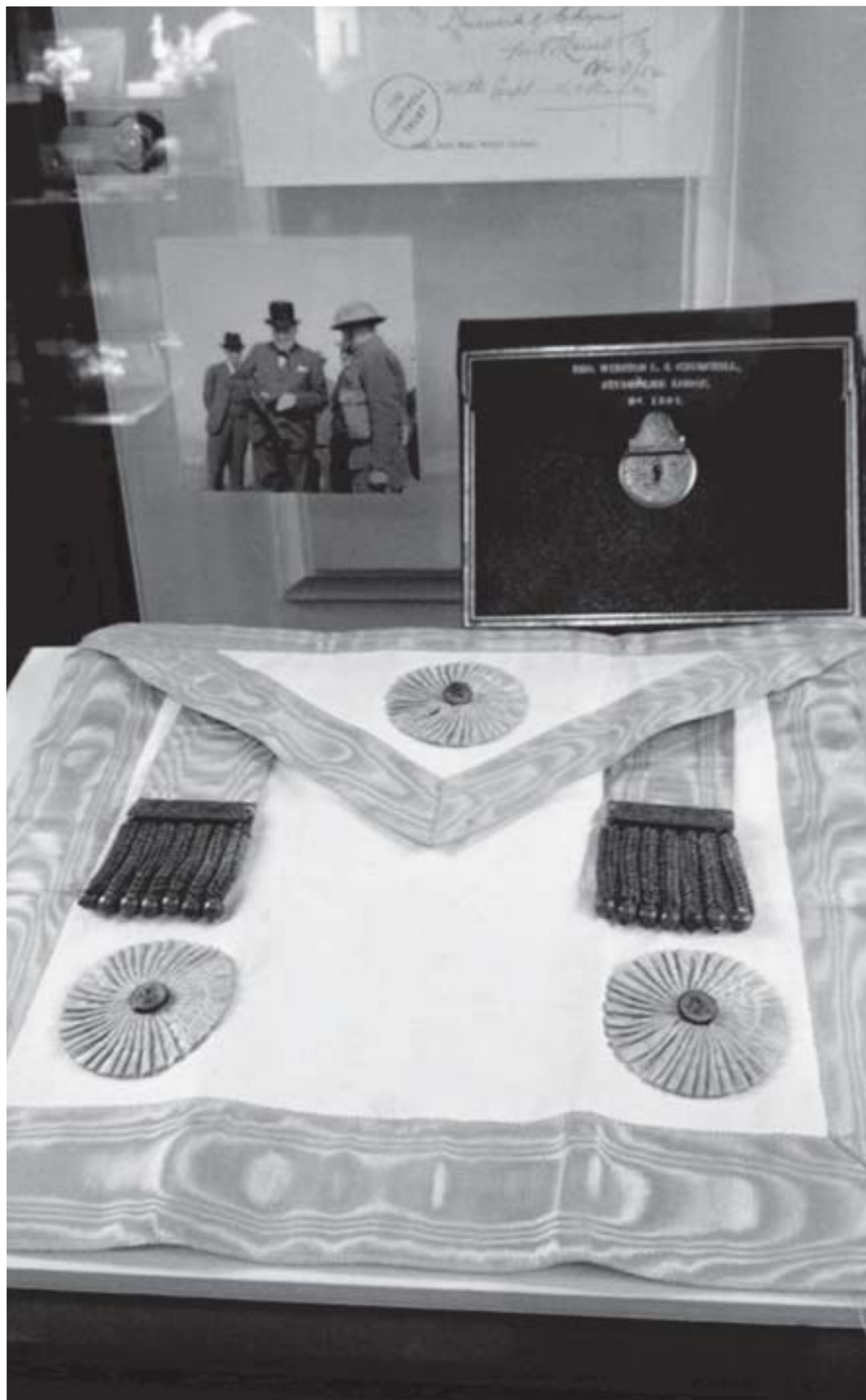
možný. Kvety revolúcie však rýchlo odkvitli a jej ohne vyhasli. Prevrat postavený na lži a klamstve nemohol viesť k ničomu inému, než k nezmyselnému a surovému ruskému povstaniu a rozvratu.

Generál Alexejev a velitelia armády bezodkladne splnili rozkaz slobodomurára Nachuma Sokolova, ktorý rozpustil disciplínu v armáde. Dočasná slobodomurárska vláda kniežaťa Lvova zostavená z nepripravených ľudí rýchlo privádza krajinu k rozkladu. Centrum podporujúce ruských liberálov a demokratov sa už od nej odvrátilo. Dočasná vláda Lvova mala dohrať svoju rolu a uvoľniť miesto radikálno-socialistickej vláde A. F. Kerenského (podľa niektorých údajov vl. menom Aaron Kibris). Ten rozklad štátu dokončil a odovzdal moc boľševikom bez protivenstva. Po Februárovej revolúcii prechádza revolučné centrum svetovej slobodomurárskej politiky do USA, odkiaľ revolúcia získava morálnu i finančnú podporu. Po zvrhnutí cára sa celá krajina dostala do krvavého bezvládia a chaosu. Demokracia (modré slobodomurárstvo) viedla k boľševizmu (bojujúce červené slobodomurárstvo). Masou sa šírilo heslo „Kradni nakradnuté!“, do ruštiny transformované slová slobodomurára Karla Marxa – „Expropriácia expropriátorov“. „Veľká nekrváva“ revolúcia sa skončila „surovým mierom“ v Breste. Obete národa krajinu nezachránili od záhuby a hanby. Zverská vražda cára a jeho rodiny na príkaz slobodomurárov Lenina, Trockého a Sverdlova spôsobila občiansku vojnu, smrť miliónov ľudí, rozkradnutie národného bohatstva, zničenie kultúry, zbedačenie a degeneráciu celého národa. Biele hnutie bolo od počiatku odsúdené. Ruskí generáli nevedeli, o čo vlastne bojujú. Jedni z nich boli účastníkmi zvrhnutia svojho cára a iní cítili sústrasť s týmto zločinom. Krivoprišačníci – zradcovia svojho hlavného veliteľa – nemohli ustanoviť národné Rusko. Program vodcov bielej armády „Návrat k minulosti je nemožný“ bol čírym nezmyslom. Veď minulé už bolo

zničené, prítomnosť mala podobu hrôzy a budúcnosť bola, ako vždy, temná a neznáma. Obnova Ruska už nezapadala do plánov európskych politikov, usilujúcich sa teraz o oslabenie a rozdelenie krajiny. Prvotná podpora protibolševických síl nebola motivovaná želaním obnoviť Rusko, ale vojensko-strategickými predstavami a potrebou zbaviť sa starých nepoužitelných zbraní, o čom otvorene hovoril i lord W. Churchill.

N. E. Murov píše: „V júli 1919 sa v anglickom parlamente objavila požiadavka voči vláde vo vzťahu k bolševikom. Minister vojny W. Churchill sa vyjadril nasledovne: 'Pýtajú sa ma, prečo podporujeme admirála Kolčaka a generála Denikina, keď ministerský predseda (David Lloyd George) zastáva názor, že naše zbrojenie by bolo aktom najväčšej hlúposti. Odpoviem parlamentu celkom otvorene. Keď bol uzavretý Brest-litovský mier, v Rusku existovali provincie, ktoré sa nezúčastnili na tejto hanebnej zmluve a povstali proti vláde, čo ju podpísala. Dovoľte mi povedať, že oni postavili svoju armádu podľa nášho vzoru a do istej miery aj na náš účet. Takáto pomoc sa nám zdá byť účelnou vojenskou politikou, pretože ak by sme ruskú armádu neorganizovali, Nemci by zabrali všetky ruské zdroje a tým by oslabili našu blokádu.' Aj niektorí členovia anglického parlamentu vyjadrili obavu, či by táto vojenská pomoc anglickej vlády admirálovi Kolčakovi nevychádzala pre Anglicko príliš drahá a či by neznamerala priveľkú stratu peňazí, na to však minister vojny Churchill odpovedal: 'Posielaná technika je zvyškom záloh anglickej armády. Predať tento zvyšok na trhu už nie je možné a ak by sme tieto nástroje uchovávali v Anglicku, parlament by musel vyhradiť financie na stavbu a údržbu skladov. Preto odsun techniky do Ruska nemôžeme považovať za stratu pre anglický národ.' Občianska vojna v Rusku bola veľmi prospešná i anglickej finančnej aristokracii. Anglická vláda na jej podporu vyčlenila 58 000 000 britských libier, z ktorých bolo 50 000 000 zapísaných v Rusku ako dlh za dodávku techniky, 750 000 libier za potravinové produkty pre armádu a zvyšné prostriedky na údržbu anglických morských a vojenských síl v Rusku.“ (viď N. E. Murov, Plody narodovlastija, str. 62-63).

Spojenci podporovali biely odpor, pokiaľ nebolo porazené Nemecko. No len čo Nemecko kapitulovalo, Británia nechala vodcov Bielej armády napospas osudu a začala podporovať bolševikov. Ničenie Ruska a vyhladzovanie ruského národa sa nedialo bez rozmyslu. Anglický žurnalista Morgan Philips Price, korešpondent britských novín Manchester Guardian v čase občianskej vojny v Rusku, píše: „Ako človek, čo prežil tieto štyri roky v Rusku a videl utrpenie ruského národa, kategoricky oznamujem, že anarchia a hlad vládnuce v krajine v

Slobodomurárska zástera Winstona Churchilla

roku 1918 sú následkom úmyselnej práce európskych vlád. Anglická i nemecká vláda sa tu správali ako supy z toho istého krdľa. To, čoho sa dopúšťalo Nemecko na Ukrajine, činilo i Anglicko na Sibíri a na územiach východne od Volgy.“ (pozri N. E. Murov, Plody narodovlastija, str. 65). Začína sa občianska vojna a intervencia spojencov v Rusku, ktorí namiesto pomoci bielym podporovali červených. Keď generál N. N. Judenič tiahol na Petrohrad, Angličania ho odmietli podporiť. Judenič bez dostatočných zásob napokon utrpel porážku. Francúzi v Odese so

svojou prevahou ustúpili červeným bandám, rýchlo opustili mesto a dobrovoľnícku armádu nechali napospas osudu. Porážka Denikina sa v značnej miere udiala kvôli spojencom. Intervencia spojencov nepriniesla ruskému národu nič iné okrem škody. Nikto zo spojencov zosadenie sovietskej vlády nemyslel vážne.

Antibolševických vlád sa zmocnili slobodomurári, ktorí nenávideli monarchistickú štátnosť a báli sa prejavov náboženského a národného sebauvedomenia a prepuknutia národného cítenia. Ich želaním bola premena Ruska na demokrat-

ickú republiku. Podľa svojho zloženia a ideového smerovania boli protibolševické vlády bližšie komunistom, než bielej armáde, ktorá bez reptania umierala za pravoslávne monarchistické Rusko. Proti slobodomurárskej bolševickej vláde bojovali tzv. biele vlády, ktoré boli tiež plné slobodomurárov. Napríklad vláda direktória v Ufe pozostávala zo slobodomurárov Avxentieva, Zenzinova, Astrova. Dôležitú rolu v tejto vláde zastával slobodomurár – socialista Rogovskij. Podľa dát francúzskych polemických novín La Libre Parole z roku 1932 boli vo vláde admirála Kolčaka slo-

bodomurári: ministerský predseda P. V. Vologodskij, minister financií L. V. Gojer a minister zahraničných vecí I. I. Sukin, ktorý spolu so slobodomurárom Bachmetievom, veľvyslancom vo Washingtone, vykonával americkú politiku priaznivú pre bolševikov. Vláda generála Denikina bola tiež plná slobodomurárov. Osudovú rolu v južnom hnutí zohral slobodomurár generál I. P. Romanovskij, zabitý následne v Konštantínopole. Na čele Krymskej vlády stál slobodomurár Vinarov. Aj severná vláda bola ovládnutá slobodomurárom socialistom Čajkovským. V severozápadnej vláde generála Judeniča zaujali veliteľské posty slobodomurári Lionozov, Margulijes, Kedrin a ďalší. Posledná krymská vláda sa nachádzala taktiež v rukách slobodomurárov na čele s P. B. Struvem. Bieli dôstojníci a vojaci statočne bojovali za Rusko, hrdinsky prešli svojou krížovou cestou v mene vlasti. Ale všetky tieto nespočítateľné obete boli prinesené zbytočne. Slobodomurári a biele vlády plniace direktívy celosvetového slobodomurárskeho poriadku si neželali obnovenie národného Ruska. Najprv sa medzi sebou chceli dohodnúť ruskí slobodomurári, bolševici a antibolševici a vytvoriť akési Spojené štáty Ruska, no nárast náboženských a národno-monarchistických nálad ich prinútil zmeniť taktiku. Slobodomurári prišli k jasnému záveru, že nijaká skaza, ani finančný krach nemôže priviesť ruský národ k pokore a uznaniu ich vlády. Na to by bolo treba zabiť dušu ruského národa, vyrvať z nej Boha, národne ho odosobniť, udupať v špine veľkú minulosť, rozvrátiť mladú generáciu a vychovať nový národ bez Boha a vlasti, akýchsi dvojnohých živočíchov drežovaných krotiteľmi, čo by si pokojne sadli do slobodomurárskej klietky. Roku 1918 nad Ruskom vychádza päťcípá hviezda emblému svetového slobodomurárstva. Vláda prešla k najhoršiemu zo všetkých slobodomurárstiev – červenému, na čele so slobodomurármi vysokého stupňa zasvätenia: Leninom (Uljanovom) a Trockým (Bronsteinom) a ich prisluhovačmi nižšieho stupňa: Kamenevom (Rosenfeldom), Zinovievom (Apfelbaumom), Parvusom (Helphandom), Radekom (Sobelsohom), Litvinovom (Vallachom) a ďalšími... Začala sa prestavba socializmu a boj za internacionalizmus, ktorý mal zjednotiť pracujúcich celého sveta. Ich program bol zameraný na zničenie pravoslávnej viery, vykorenenie nacionalizmu, najmä „veľkoruského šovinizmu“, zničenie ruskej pravoslávnej rodiny a celého duchovného dedičstva našich veľkých predkov.

Rusko sa premenilo na štát dôsledne stojaci na slobodomurárskych princípoch.

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky

Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava

Telefón: 0911 286 452

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o.

Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.

IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: Július Binder – Šéfredaktor: Teodor Križka – Cena jedného čísla je 1.50 € – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickú adresu: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko pfredplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164,

820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – Internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

SLOVENSKO BOJUJE ZA SVOJU
NEZÁVISLOSŤ POČAS VOJNY

Obzvlášť nepríjemné bolo pre Ďurčanského, ktorý sa snažil dištancovať od Berlína, vypuknutie druhej svetovej vojny. Poslal do Moskvy svojho vyjednávača, ktorý však bol Hlavným ríšskym bezpečnostným úradom klasifikovaný ako priateľ Židov a nepriateľ Nemecka. Ešte viac zavážilo to, že Ďurčanský vyslal svojho posla aj do Ríma s tým, aby tamojšej vláde zdelil, že Slovensko sa v novom konflikte považuje za neutrálny štát a požiadal Rím, aby tento informoval v tomto zmysle aj Londýn - „afin que la neutralité slovaque soit reconnue avec toutes les conséquences qui s'ensuivent“. To, že Bratislava sa odvážila s cudzou vládou komunikovať po francúzsky, tiež zvýšilo podozrievanie Nemcov. Ďurčanského a jeho stúpenca Kirschbauma označovali ako intelektuálov západného a klerikálneho razenia a robili si vtipy z toho, aký význam pripisovala Bratislava svojej zahraničnej politike. Nechýbali ani „ustarostené“ rady informátorov, ktorí informovali Berlín o nepriaznivom vývoji. V marci 1940 bol do Bratislavy vyslaný na mimoriadnu misiu gauleiter Frauenfeld. Vo svojej správe poslanej do Berlína okrem iného čítame: „Súčasný režim môžeme označiť ako klerikálo-liberárny so všetkými špatnými stránkami. Bolo by mylné veriť farizejskému prihláseniu sa k slovensko-nemeckému priateľstvu. Židom sa na Slovensku dnes vodí lepšie, ako kedykoľvek predtým“. Nemecký vyslanec povolaný do Berlína vzniesol vážne výhrady proti slovenskému vedeniu a citoval jeden Tisov prejav, v ktorom povedal: „My môžeme a musíme mať, v duchovnom zmysle, úplnú autarkiu. Nepotrebujeme nikoho aby nás počúval; my máme vlastný systém“. Podľa nemeckého ponímania zašlo sa príliš ďaleko. Slovenskí vodcovia boli znovu pozvaní na rozhovory s Hitlerom a Ribbentropom do Salzburgu. Ale až potom, čo sa Tiso pozitívne vyjadril k reorganizácii vlády, ktorú požadovala nemecká strana, bol prijatý aj Hitlerom. Ten, ako obvykle, mal iba svoj vlastný monológ.

Vážnejšie konzekvencie salzburského diktátu nedali na seba dlho čakať. Tiso musel nechať Ďurčanského padnúť a dva kľúčové posty - ministerstvo zahraničných vecí a ministerstvo vnútra prenechať Nemcom naklonenému profesorovi Tukovi a Š. Machovi - šéfovi Hlinkovej gardy. Tuka a Mach boli ochotní pomocou nemeckých beráterov premeniť krajinu na totalitárny štát a splniť tak želanie Berlína. Tisovi sa tiež nepodarilo zabrániť prístupiu Slovenska k paktu troch mocností. Napriek Tisovmu naliehaniu vyhlásil Tuka dokonca vojnu Moskve, hneď potom, čo sa Nemecko vrhlo do tohto osudového ruského dobrodružstva. A tak boli mladí Slováci hnaní do nezmyselnej záhuby. Iba v jedinom bode sa Tiso mohol proti Tukovi presadiť - proti obsadeniu Slovenska nemeckými jednotkami, o čo sa Berlín veľmi usiloval. Tiso si bol vedomí toho, že ak nechce riskovať zničenie ťažko vybudovaného slovenského hospodárskeho zázraku, nesmie sa tomuto tlaku poddať. Bolo by to zavlečenie

Slovenska do podobnej biedy, aká bola v Protektoráte alebo v poľskom Guverneráte.

Na vnútropolitickú scénu boli dôsledky Salzburgu menej prítlačujúce. Významné funkcie museli byť zverené zástupcom Hlinkovej gardy, ktorí boli čiastočne vyškolení v Nemecku, alebo boli riadení nemeckými poradcami. Táto garda bola vytvorená a uniformovaná podľa vzoru SS. Obyvateľstvo ju hodnotilo veľmi negatívne. Skladala sa prevažne, aj podľa hodnotenia ríšskych, resp. etnických Nemcov, z povahačov a darebákov, ktorí mohli byť ľahko buď privedení k rozumu

HANS KELLER

V zahraničnej službe v Bratislave

alebo zneškodnení. Pokiaľ nebolo Slovensko obsadené Nemcami, dарило sa nemeckému tlaku buď vyhnúť, alebo dokonca odporovať. Tiež zahraničnopoliticky sa Bratislave často podarilo vymaniť z príliš intenzívneho nemeckého „objatia“.

Obzvlášť úspešne, a to aj po Salzburgu, sa vyvíjalo slovenské hospodárstvo. Zásobovacia situácia bola taká dobrá ako v málokterých európskych krajinách. V každom prípade oveľa lepšia ako v susedných štátoch, vo Švajčiarsku alebo západnej Európe. Uprostred hladujúceho kontinentu bolo Slovensko vysoko ceneným obchodným partnerom a dokázalo byť ako také úspešne zastúpené aj v Berlíne. Ako príklad uvediem len na suroviny a potraviny chudobné Švajčiarsko, ktoré mohlo iba vďaka slovenským dodávkam prekonať svoje problémy a to dokonca aj u takých tovarov, ktoré boli aj v samotnom Nemecku nedostatkové. Pritom transporty týchto slovenských produktov sa uskutočňovali cez Veľkonemecko, pretože ku nemu patrilo od roku 1938 aj Rakúsko ako tzv. „Východná Marka“.

Ku vzniku slovenského hospodárskeho zázraku podstatne prispeli aj židovské firmy a obchodníci. Proti Nemeckom nanúteným protizidovským opatreniam, pokiaľ sa len dalo, sa Slovensko a Tiso osobne postavili. Tieto mali, odhládnuce od humanitárneho aspektu, aj ekonomické dôsledky. I keď nedobrovoľne a s odporom, bol nanútený Židovský kódex prijatý slovenského zákonodarstva, ale v oslabenej forme. Tiso okrem toho zriadil vo svojej prezidentskej kancelárii oddelenie na vystavovanie tzv. ochranných listov, ktorými chránil ohrozených Židov a ich rodiny.

Nemecký vyslanec Ludin hlásil v júni 1942 do Berlína, že vďaka klerikálnym vplyvom a korupcii niektorých funkcionárov 35000 Židov získalo tieto ochranné listy a tým boli oslobodení od evakuácií. Nezmenil sa však o tom, že ešte pred vydávaním ochranných listov bolo do Tretej ríše, na neznáme miesta, vyvezených asi 50.000 slovenských Židov. Je to tragédia, ktorá dodnes vrhá tieň na krajinu a nastoľuje otázku, či nebolo možné pre tieto slovenské obeť národno-socialistického besnenia urobiť viac. Treba ešte dodať, že aj veľa súkromných osôb, cirkvi, oficiálne zahraničné zástúpe-

zúčastnili aj vysokí vojenský hodnostári, nerozoznal znamenie doby a nepodal demisiu, sklamal niektoré kruhy národa. Obzvlášť pobúrilo Slovákov to, že vyzval na boj proti povstalcovi. Konal pod masívnym tlakom a hrozbou Nemcov?

NÁVRAT

K ČESKO-SLOVENSKEJ REPUBLIKE

V apríli 1945 vpochodovala Červená armáda na Slovensko. Spolu s ňou prišli z Moskvy do Košíc aj prezident Beneš a neskorší komunistický premiér Gottwald. Vyhlásením tzv. Košického programu, ktorý sa stal v roku 1948 so Stalinovým

požehnaním základom pražského prevratu, sa skončila nádej Slovákov na vlastný demokratický vývoj v nezávislom Slovensku. V roku 1968 obsadili Česko-Slovensko jednotky Varšavského paktu. Potom nasledovalo rozčlenenie republiky na českú a slovenskú časť, čo však Slovákom prinieslo len čiastočnú rovnoprávnosť s oveľa väčším Českom, resp. Česko-Moravou. Ľudový plebiscit sa nekonal a právo na sebaurčenie, za ktorý Slováci a Česi bojovali celé storočie, noví pražskí mocipáni ignorovali. Beneš si myslel, že jeho dohoda so Stalinom je úplne postačujúca na reštaurovanie svojho režimu na pražských Hradčanoch. Sovieti však vychádzali z predpokladu, že Praha patrí k najposlušnejším satelitom Moskvy. Napriek tomu nešlo všetko tak hladko, ako si to v Moskve naplánovali a to najmä kvôli Slovákom, ktorí spôsobovali často problémy. S nimi sa musel opätovne zaoberať práve Slovákom Husák, ktorý bol desať rokov v Prahe šéfom štátu a strany.

K tejto národnej tragédii

Slovákov patrí aj osobný osud Tisu. Po skončení vojny, tohto muža, ktorému celý slovenský národ bol tak veľa dlžný, spojenci na popud Čechov v putách odovzdali novým pražským vládcovi. V nasledujúcom procese, ktorý bol iba fraškou, bol odsúdený na smrť. Na Slovensku sa všeobecne očakávalo jeho omilostenie. Beneš však žiadosť o milosť zamietol a dal ho v Bratislave obesť ako odstrašujúci prípad pre všetkých Slovákov bez rozdielu straníckej príslušnosti alebo náboženstva. Omilostenie by bolo pravdepodobne mnohé rany zahojilo. Na Slovensku je všeobecná mienka, že Česi sa zo svojej minulosti nič nepoučili. Medzitým získal slovenský nacionalizmus v Tisovi mučeníka, ktorý podobne ako mnohé iné aspekty najmladších dejín Česko-Slovenska, bude ešte dlho zamestnávať obyvateľov tejto stredoEurópskej krajiny. K tomu už len niekoľko heslovitých poznámok: Stalinistické monsterprocesy a rozsudky smrti nad Slánskym a ďalšími štátnymi a straníckymi činiteľmi, udusenie reformnej „Pražskej jari“ vedenej slovenským komunistom Dubčekom, obsadenie „spritelenej“ krajiny armádami Varšavského paktu v auguste 1968 a podriadenie sa najprísnejšej moskovskej disciplíne, atď. Ale aj vyhnanie kedysi početných, stáročia usadených, etnických Nemcov z rôznych oblastí krajiny, ktorí vôbec neprepadli megalomanskej Hitlerovej politike - toto tiež patrí k zatiaľ neprekonanej minulosti nového Česko-Slovenska a jeho národov.

Text vyšiel pôvodne v časopise Geschichte historisches Magazin Nr. 69, März-April 1985, s. 14 - 23 pod titulom „Die kurzen Jahre der Slowakischen Republik“.
Z nemčiny preložil Jozef Rácz

Dr. rer. pol. Hans Keller po svojich štúdiách vstúpil do diplomatických služieb Švajčiarskej konfederácie. Najskôr pôsobil ako obchodný delegát vo Viedni, neskôr v Bratislave (1939 - 1945). Svoju kariéru ukončil ako veľvyslanec v Pekingu (1962 - 1966) a v Belehrade (1967 - 1974).

(Koniec)

